

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI
HALK SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

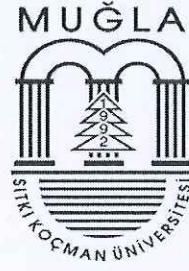
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KOZMETİK VE KİŞİSEL BAKIM
ÜRÜNLERİNE YÖNELİK BİLGİ VE UYGULAMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLFER FİDAN

DANIŞMAN: PROF. DR. MEDİA SUBAŞI BAYBUĞA

OCAK, 2020
MUĞLA

T.C.

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI
HALK SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KOZMETİK VE KİŞİSEL BAKIM ÜRÜNLERİNE
YÖNELİK BİLGİ VE UYGULAMALARI

GÜLFER FIDAN

Sağlık Bilimleri Enstitüsünde
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 10.02.2020

Tezin Sözlü Savunma Tarihi: 17.01.2020

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Media Subaşı BAYBUĞA

Jüri Üyesi: Ayşe KACAROĞLU VİCDAN

Jüri Üyesi: Filiz ADANA

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Feral ÖZTÜRK

OCAK, 2020

MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nün **02/01/2020 tarih ve 161** sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin **24/6** maddesine göre, Hemşirelik Anabilim Dalı Halk Sağlığı Hemşireliği Tezli Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans öğrencisi Gülfer Fidan'ın "**Üniversite Öğrencilerinin Kozmetik Ve Kişisel Bakım Ürünlerine Yönelik Bilgi Ve Uygulamaları**" adlı tezini incelemiş ve aday 17/01/2020 tarihinde saat 11'de jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra **45**.dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **kabul** olduğuna **oy birliği** ile karar verildi.

Prof. Dr. Media SUBAŞI BAYBUĞA
Tez Danışmanı

Doç. Dr. Filiz ADANA
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe KACAROĞLU VİCDAN
Üye

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Üniversite Öğrencilerinin Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerine İlişkin Bilgi ve Uygulamaları**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça 'da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

17/01/2020

GÜLFER FİDAN

Bu araştırma Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (19/077/13/3) tarafından desteklenmiştir.

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

Soyadı : FİDAN

Adı : GÜLFER

Kayıt No:10325890

TEZİN ADI

Türkçe : Bilgi Üniversite Öğrencilerinin Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerine Yönelik ve Uygulamaları

Y. Dil : The Knowledge and Practice Among University Students about Cosmetics and Personal Care Products

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

(*)

()

()

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Fakülte : Sağlık Bilimleri Fakültesi

Enstitü : Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih : 17.01.2020

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayımlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : SUBAŞI BAYBUĞA, Media

Ünvanı : Prof. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL: TÜRKÇE

TEZİN SAYFA SAYISI: 76

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Kozmetikler
2. Kişisel Bakım Ürünleri
3. Halk Sağlığı

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER :

1. Kozmetikler
2. Üniversite
3. Öğrenciler
4. Halk Sağlığı Hemşireliği

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:

1. Cosmetics
2. University
3. Student
4. Public Health Nursing

Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.

- 1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum ( )
- 2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir (*)
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir ( )

Yazarın İmzası :

Tarih : 17/01/2020

ÖZET

Giriş ve Amaç: İnsanlar, güzelleşmek, kendilerini başkalarına beğendirmek, genç görünmek gibi amaçlarla binlerce yıldan beri boyalar, merhemler, losyonlar, parfümler gibi kozmetik ürünler üretmişler ve kullanmışlardır. Halk sağlığı hemşiresinin görevlerinden birisi, risk altında bulunan grupları saptamak ve gelecekteki tehlikelere karşı onları bilinçlendirmektir. Bu araştırma; üniversite öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine yönelik bilgi ve uygulamalarını saptamak amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: İlişkisel tanımlayıcı tipteki bu araştırma; Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığından gerekli izin alınarak Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nde öğrenim gören 743 öğrenci ile yapılmıştır. Araştırmanın uygulaması Aralık 2018- Mart 2019 tarihleri arasında 'Üniversite Öğrencilerinin Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerine İlişkin Bilgi ve Uygulamalarına Yönelik Anket Formu' kullanılarak toplanmıştır. Verilerin istatistiksel değerlendirilmesinde SPSS 22.00 hazır paket programı kullanılarak yapılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin %89.1'inin kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini kullandığı, günlük hayatta en çok parfüm ve deodorant ürünlerini kullandıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin %23'ünde kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine bağlı reaksiyon geliştiği; %14.1'inde kaşıntı, %14.3'ünde kızarıklık şeklinde bu reaksiyonun kendini gösterdiği ve yan etkiyle karşılaştığında %17,2'sinin ürün bırakma şeklinde tepkiler verdiği belirlenmiştir. Araştırmada bazı demografik değişkenlere göre kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini kullanma durumu arasında yapılan istatistiksel testler sonucunda; cinsiyet, gelir durumu, sosyal güvence, cilt tipi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Sonuç ve Öneriler: Araştırma sonucunda kozmetik ve kişisel bakım ürünlerinin üniversite öğrencilerinde kullanımının yaygın olduğu, önemli bir oranın bu ürünlere yönelik yan etkilerle karşı karşıya kaldığı ve çok düşük bir oranının bu konuda uzman kişilerden danışmanlık aldığı belirlenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda kozmetik ve kişisel bakım ürün kullanımı konusunda halk sağlığı hemşiresi araştırmacı, liderlik, eğitici rollerini kullanarak bu ürünlere ilişkin bilinçsiz ve güvensiz kullanımın önüne geçecektir.

Anahtar Kelimeler: Kozmetikler, Üniversite, Öğrenciler, Halk Sağlığı Hemşireliği

ABSTRACT

Introduction and Objective: Since the beginning of the modern days people always had the wish to be beautiful, attractive and to stay young that's why the use of colors, ointments, lotions, perfumes and other cosmetics has had a big demand for mankind. It is an important duty for the public health nurse to determine and inform people which are affected from using the cosmetics improperly. The aim of the this research is to demonstrate health risks and convey the right way for the usage of beauty products.

Method: The research mentioned above was initialized at the „Muğla Sıtkı Koçman University“ with permission of the Department of Student Affairs Office from Muğla Sıtkı Koçman University “. The total number which are included to the example group was determined as 743 students. The research proceeded from December 2018 until March 2019. The research was created using data collected with the help of “Questionnaire for Information and Applications of Cosmetics and Personal Care Products of University Students“, the presentation of the statistical evaluation was done by using the SPSS 22.00 program on a computer.

Findings: It has been determined that 89.1% of the students use cosmetics and personal care products, mostly perfumes and deodorants. In 23% of the cases students develop reactions due to cosmetics and personal care products; 14.1% itching, 14.3% redness. Because of these side effects 17.2% had to quit using the products. Relating to the statical tests of the behavior towards cosmetic and personal care products according to some demographic variables, a statistically significant difference was found between gender, income status, social security, and skin type ($p < 0.05$).

Conclusion and Suggestions: As a result of the study, it was determined that many students were cosmetic product users. A significant percentage of them faced negative side effects while using cosmetics. Where just a very low percentage of them consulted experts concerning the side effects. The public health nurse as a researcher and as an educational role model has to prevent unconscious and unsafe usage.

Keywords: Cosmetics, University, Students, Public Health Nursing

TEŐEKKÖR

Bu çalıőmada bana her zaman destek olan tez danıőmanım Sayın Prof. Dr. Media SUBAŐI BAYBUĐA'ya, araőturmanın yűrűtűlmesinde yardımcı olan, gűnűllűlűk bildiren ve daha farklı bir bakıő açısı kazanmamı saėlayan Muėla Sıtkı Koçman Ŭniversitesi űėrencilerine, her zaman yanımda olan ve bana desteėini hiçbir zaman esirgemeyen arkadaőlarıma, kuzenlerime ve űzellikle arkamda daė gibi duran sevgili babam Kudret FİDAN 'a, annem Gűlően FİDAN 'a ve abim Hilmi FİDAN'a içtenlikle teőekkűr ederim.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	I
İÇİNDEKİLER	II
TABLOLAR LİSTESİ	III
KISALTMALAR LİSTESİ	IV
1.GİRİŞ VE AMAÇ	1
1.1.Giriş	1
1.2.Amaç	3
2. GENEL BİLGİLER	4
2. 1. Sağlık Kavramı	4
2. 2. Sağlığı Etkileyen Etmenler	5
2. 3. Kozmetikler	6
3. MATERYAL VE METOD	24
3. 1. Araştırmanın Şekli	24
3. 2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	24
3. 3. Veri Toplama Araçları	26
3. 4. Araştırmanın Ön Uygulaması ve Verilerin Toplanması	26
3. 5. Verilerin Değerlendirilmesi	27
3. 6. Araştırmanın Etik Yönü	27
4.BULGULAR	28
5. TARTIŞMA	44
6. SONUÇ ve ÖNERİLER	53
6. 1. Sonuçlar	53
6. 2. Öneriler	55
7. KAYNAKLAR	56
8. EKLER	67
EK 1. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KOZMETİK VE KİŞİSEL BAKIM ÜRÜNLERİNE İLİŞKİN BİLGİ VE UYGULAMALARINA YÖNELİK ANKET FORMU	67
EK 2. MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ 2018-2019 EĞİTİM-ÖĞRETİM YILI ÖĞRENCİ SAYILARI	74
EK 3. ETİK KURUL İZİNİ	75
EK 4. KURUM İZİNİ	76

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerinin Dağılımı	28
Tablo 2: Öğrencilerin Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünü Kullanma Durumu ve Kullanılan Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürün Türlerine Göre Dağılımlar	32
Tablo 3: Öğrencilerin Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerine İlişkin Bilgi Kaynaklarına Göre Dağılımları	33
Tablo 4: Öğrencilerin Kozmetik ve Kişisel Bakım Kelimelerinin Anlamlarına Yönelik Çağrışım Durumu Dağılımı	34
Tablo 5: Öğrencilerin Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerini Kullanım Sürecindeki Davranışlarının Dağılımı	34
Tablo 6: Öğrencilerin Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerini Kullanımına Bağlı Reaksiyon Gelişimi, Gelişen Reaksiyon Türü ve Reaksiyona Verilen Tepkiler	35
Tablo 7: Öğrencilerin Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerini Muhafaza ve Temin Ettikleri Yer ve Ürün Seçme Kriterlerinin Dağılımı	36
Tablo 8: Öğrencilerin Kullandıkları Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürün Markalarını Değiştirme Sıklığının Dağılımı	37
Tablo 9: Öğrencilerin Kişisel Bakımlarını Gerçekleştirme Şekillerine Göre Dağılımları	37
Tablo 10: Öğrencilerin Kişisel Bakımını Gerçekleştirmek İçin Kuaför/Güzellik Salonuna Gitme Sıklığı ve Gitme Nedenlerinin Dağılımı	38
Tablo 11: Öğrencilerin Bazı Tanıtıcı Özelliklerine Göre Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünleri Kullanma Durumlarına Göre Dağılımlarının Karşılaştırılması	39
Tablo 12: Öğrencilerin Cinsiyete Göre Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerine Yönelik Davranışların Karşılaştırılması	41
Tablo 13: Öğrencilerin Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünü Kullanma ile Ürünleri Danışarak Alma, Vücutta İz ve Lekeye Sahip Olma Durumuna Göre Dağılımlarının Karşılaştırılması	43

KISALTMALAR LİSTESİ

AB: Avrupa Birliği

FDA: Food and Drug Administration

GMP: Good Manufacturing Practice

MHWL: Ministry of Health and Welfare of Japan

TDK: Türk Dil Kurumu

TİTCK: Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu

WHO: World Health Organization

EC: Regulation

1.GİRİŞ VE AMAÇ

1.1.Giriş

Kozmetik, Yunanca “süslemekte usta” anlamına gelen kos-metikos sözcüğünden türetilmiştir (Çomoğlu, 2011). 26 Şubat 1994 Resmi gazetede yayınlanan Türk Kozmetik Kanunu’na göre “Kozmetikler; insan vücudunun epiderma, tırnaklar, kıllar, saçlar, dudaklar, ve genital organlar gibi değişik kısımlarına, ağız ve dişlere ve mukozaya uygulanmak üzere hazırlanmış, amacı ve yan amacı bu kısımları temizlemek, koku vermek ve korumak suretiyle iyi bir durumda muhafaza etmek ve görünümünü değiştirmek ve vücut kokularını düzeltmek olan, saç boyaları ve saç rengi açıcıları da dâhil bütün preparatlar ve/veya maddelerdir.”(Kozmetik Kanunu, 1994). İnsanlar, güzelleşmek, kendilerini başkalarına beğendirmek (çekiciliği artırmak), genç görünmek, yüzlerindeki kırışık, yara, sivilce ya da çeşitli izleri gizlemek, güneşten, rüzgârdan, soğuktan ciltlerini korumak, vücutlarındaki istenmeyen tüyleri gidermek, saçlarının dökülmesini önlemek ya da rengini değiştirmek için binlerce yıldan beri boyalar, merhemler, losyonlar, parfümler gibi kozmetik ürünler üretmişler ve kullanmışlardır (Gökdemir ve ark, 2008; Demirci, Demirci, 2013; Demir, 2013). Daha önceki dönemlerde kadınlar için ilgi çekici olan kozmetikler ürünler günümüzde erkeklerin de ilgi alanına girerek toplumda kullanımı gün geçtikçe yaygınlaşmıştır (Çelik ve ark, 2007). Dünya kozmetik pazarının büyüklüğü 2017 yılı itibariyle yaklaşık olarak 500 milyar dolara ulaşmıştır (Dumansızoğlu, 2019). Avrupa kozmetik ve kişisel bakım anlamında sırasıyla ülkelere bakıldığında en geniş pazara sahip olan Almanya’da 13.6 milyar €, Fransa’da 11.3 milyar €, İngiltere’de 11.1 milyar €, İtalya’da 10.1 milyar € ve İspanya’da 6.8 milyar €’dur. Türkiye’deki gelişmelere paralel olarak Ekonomi Bakanlığı’nın 2016 yılı verilerine göre, kozmetik ve kişisel bakım ürünleri pazarı her yıl ortalama % 10 büyümekte (Ekonomi Bakanlığı, 2016), kozmetik pazarın sadece 2 milyar dolar büyüklüğe sahip olup, %80’i yabancı markaların kontrolü altındadır. Avrupa’da kişi başına düşen kozmetik harcama 150 dolar iken bu rakam Türkiye’de hala 30 dolar civarındadır. Ancak batı dünyasında genç nüfusun azalması, Türkiye’de ise artması sebebiyle yakın gelecekte Türkiye’de kişi başına düşen kozmetik harcamasının hızla artacağı öngörülmektedir (Villi, Kayadibi, 2013). Literatüre bakıldığında yapılan çalışmalarda bireylerin %85 ile %97.8 oranında kozmetik ürün kullandığı tespit edilmiştir (Kaymak ve ark, 2007;

Dibaba ve ark, 2013; Meharie ve ark, 2014; Binego ark, 2014). Bireylerin önemli bir oranı (%73) kozmetik ürünleri koruma amaçlı, % 37'si çekicilik, % 19'u ise moda ya da tarz olduğu için kullanmaktadır (Kaymak ve ark, 2007; Dibaba ve ark, 2013; Meharie ve ark, 2014). Kozmetik ürünlerin kullanımının ve pazar payının bu denli artması akıllara kozmetik ürünlerin zararlı etkileri, kimyasal maddeler içermesi yönünden birtakım tehlikeler doğurabileceği algısını yaratmıştı (Sukunder ve ark, 2012; Arıca ve ark, 2017). Kozmetiklerin toplumda bu kadar yaygınlaşması arz-talep ilişkisini oluşturmuş bunun sonucu olarak da çok sayıda kozmetik ürün ortaya çıkmıştır. Gün geçtikçe artan ürün çeşitliliği ve sayısı kozmetik ürünlerin içeriği konusunda soru işaretleri oluşturmaya başlamış ve her birey ürün seçerken kendine göre kriterler belirlemiştir (Kaymak, Şimşek, İlter, 2007; Kahveci ve ark, 2013). Toplumla bu kadar iç içe olan vücuda direkt uygulanan bu ürünler toplum sağlığı açısından kafalarda soru işareti uyandırmaktadır (Şenol, 2002; Arı, Gökdemir, Köslü,2008). Ülkemizde Tıbbi Cihaz ve İlaç Kurumunun çeşitli denetimleriyle kimyasal içeriklerin zararları minimuma indirilmeye çalışılsa da bilinçsiz ve yanlış kullanım sonucu çok farklı istenmeyen durumlarla karşılaşabilmektedir (Şenol, 2002; Kayabaşı, Villi, 2013; Kaymak, Tırnaksız, 2017).

Kişisel bakım ve kozmetik ürünlerle ilgili yapılmış çalışmalarda toplum konu ile ilgili bilgi düzeyinin yetersiz olduğu, kozmetik ürün seçiminde tüketicilerin bilinçli davranmadıkları, ürünler konusunda ön bilgi elde etmedikleri, kozmetiklerin içerdikleri çeşitli kimyasal maddelerle istenmeyen etkilere yola açtığı, ancak bilinçli kullanım ve farkındalıkla bu etkililerin önüne geçilebileceğine vurgu yapılmaktadır (Papatya, 2005; Kaymak ve ark, 2007; Devrani, 2009; Altunışık, Sarıkaya, 2011; Balkış, Barış, 2013; Gümüş, 2013; Gümüş ve ark, 2015; Yıldırım, 2016). Bu anlamda günümüzde her ne kadar kullanımı yaygın olan kozmetik ve kişisel bakım ürünleriyle ilgili pek çok alanda çalışma yapılmış olmasına rağmen, hemşirelik alanında yapılan çalışmaların sınırlı olduğu dikkati çekmektedir (Uçar, 2004; Pekmezci, Türkoğlu, 2006). Toplum sağlığının korunması ve geliştirilmesi anlamında halk sağlığı hemşirelerinden toplumu bilgilendirme ve farkındalık yaratmada önemli roller beklenmektedir. Toplumla yakın ilişki içinde olan, toplumda değişim ajanı rolünü benimseyen halk sağlığı hemşirelerinin elde edilen verilerle, konu ile ilgili hizmetlerin planlanmasında rehberlik etmesi, toplumda farkındalık oluşturulması ve kozmetik

kullanımına bağlı gelişebilecek istenmeyen etkilerin nlenmesine önemli katkı sağlanacaktır. Bu nedenle toplumda önemli bir orana sahip niversite ğrencilerinin geleceğin sağlıklı toplumlarının oluşturulmasında önemli bir yere sahip olması bakımından kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine yönelik bilgi ve uygulamalarının saptanması son derece önemlidir.

1.2.Amaç

Bu araştırma; niversite öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine yönelik bilgi ve uygulamalarını saptamak amacıyla yapılmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2. 1. Sağlık Kavramı

Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde sağlık; “Bireyin fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden tam bir iyilik durumunda olması, vücut esenliği, esenlik, sıhhat, afiyet” ve “Sağ, canlı, diri olma durumu” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2018). Sağlık, tek anlamı olan bir kavram değildir. Bugüne kadar sağlığın çeşitli tanımlamaları yapılmıştır. Sağlık olgusu göreceli bir kavram olmasından dolayı tanımlamasında da farklılıklar olmaktadır. Sağlığın pozitif ve negatif tanımını yapacak olursak, sağlığın ideal bir durum olarak algılandığı, sosyal faaliyetleri yerine getirmek için yeterli olmak olarak görüldüğü, sağlığın bir mal olarak algılandığı teoriler, bireylerin hayata katılabilme yetenekleri, yaşadığı toplumla iyi ilişkiler kurabilme becerisi, sahip oldukları psikolojik iyilik ve fiziki uyum düzeyleri, sağlığın pozitif tanımına örnek gösterilebilir. Pozitif tanımların yanında sağlık, hastalığın yokluğu ya da patolojik anormalliğin yokluğu şeklinde negatif olarak da tanımlanabilmektedir (Akkavak, 2018).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) sağlığı “Yalnızca hastalık ve sakatlıkların olmaması değil, fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden tam bir iyilik halidir” şeklinde tanımlamıştır (WHO, 1948). DSÖ'nün tanımında yer alan fiziksel, zihinsel ve sosyal sağlığın kapsamına, DSÖ'nün tanım metninde yer verilmemiştir. Bu kavramların kapsamını da açıklayacak olursak; fiziksel sağlık, fizyolojik iyilik halidir. Bir organın fizyolojik olarak bütünlüğünün varlığı ve sürmesi demektir. Organın fizyolojisindeki aksamalar fiziksel sağlığın bozulduğunu gösterir. Organların fizyolojilerindeki aksamaların tanımlanabilmesi (ölçme ve değerlendirme) eldeki teknolojinin düzeyine bağlı olarak, sağlık çalışanları tarafından, nesnel ölçütlerle yapılır. Zihinsel sağlık ise, bireyin, yaşadığı tüm alanlara müdahale edebiliyor olma gücünü hissetmesiyle ilgilidir. Dolayısıyla zihinsel sağlık durumu fiziksel sağlıktan farklı olarak, nesnel ölçütlerle ölçülüp saptanamaz. Onun kişinin çevresini değiştirme, dönüştürme gücünü algılayışına göre tanımlandığını söyleyebiliriz. Bununla birlikte zihinsel sağlığı toplumun bütününe uygulanabilir ölçüm araçları (ölçekler) kullanarak bireysel olmaktan çıkartıp, topluma genelleyebilmek mümkündür. Sosyal sağlık, toplumsal alanın bireye bakışını yansıtır. Kişinin, toplumsal yapı içindeki konumuna göre, toplumun kendisinden beklediği sosyal rolleri yerine getirmesidir. Kişinin kendisinden

beklenen rolleri gerçekleştirmemesi, sosyal sağlığın bozulması olarak tanımlanır (Hamzaoğlu, 2010).

2. 2. Sağlığı Etkileyen Etmenler

Sağlık kavramı çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Bireyin sağlık durumu çok sayıda faktörden etkilenmektedir. Bunları genelleyecek olursak eğer; biyolojik etmenler, psikolojik etmenler, çevresel etmenler, toplumsal ve kültürel etmenler olarak gruplandırabiliriz (Somunoğlu,2012).

2. 2. 1. Biyolojik Etmenler

Biyolojik faktörler dediğimizde kişinin sahip olduğu beden yapısı ve işleyişıyle ilgili tüm faktörleri düşünebiliriz. Özellikle genetik faktörler; kişinin mevcut sağlık durumu, gelecekte karşılaşılabileceği sağlık riskleri açısından bizim için önem teşkil etmektedir (Hayran,2012).

2. 2. 2. Psikolojik Etmenler

Kişinin kendi yeteneklerinin farkında olması, hayatın verdiği normal stresle başa çıkabilmesi, üretken ve içinde yaşadığı topluma katkı sunmasıyla, kendisi ve içinde bulunduğu toplumu oluşturan bireylerle uyumlu olması şeklinde etmenlerdir (Ulutürk, 2015).

2. 2. 3. Çevresel Etmenler

İnsanlar hayatları boyunca bir çevre içinde yaşarlar. Bu çevre fiziksel veya kimyasal bir çevre olabileceği gibi, onları çevreleyen insan toplulukları da çevresel bir faktör olarak gösterilebilir. Her birey çevre ile etkileşim halindedir. Çevre şartları doğrudan ve dolaylı olarak sağlık durumu üzerine etkili olabilmektedir. Örneğin çevre şartlarındaki değişimler hastalıkları oluşmasında kolaylaştırıcı olabileceği gibi kişinin çevre şartlarına uyumundaki eksiklikler de aynı şekilde hastalıkların oluşmasında kolaylaştırıcı etken olabilmektir (Akdur,1998).

2.2.4. Toplumsal ve Kültürel Etmenler

Bir anlamda çevresel etkenler arasında da sayılabilecek olan toplumsal ve kültürel faktörler, insanların topluluk yaşamları sırasında ve toplumsal rolleri nedeniyle etkilendikleri faktörlerdir (Özen, 1994). Bunları genel başlıklarla örneklendirecek olursak; toplumsal cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, aile durumu ,iş, meslek ve uğraş alanı, gelir durumu, sosyo- ekonomik statü ve sınıf, cinsel tutum, anlayış ve davranışlar, hamilelik, doğum ve doğurganlıkla ilgili tutum, anlayış

ve davranışlar, beslenme ve giyim tarzıyla ilgili faktörler, konut , barınma ve yaşanan yer ile ilgili faktörler, din ve inanç sistemleri ile ilgili faktörler, sigara, alkol, madde ve diğer alışkanlıklar ile ilgili faktörler, vücut imajı ve güncel sağlık algısı ile ilgili faktörler, yaşam tarzı ile ilgili faktörler, kültürel değer ve normlar ile ilgili faktörler gibi bir çok etmeden bahsedebiliriz (Bolsoy ve ark., 2006).

2. 3. Kozmetikler

2. 3. 1. Kişisel Bakım Kavramı

Türk Dil Kurumu Sözlüğüne göre bakım kelimesi “bir şeyin iyi gelişmesi, iyi bir durumda kalması için verilen emek” şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu,2018). Dolayısıyla kişisel bakımı da, bireylerin mevcut durumlarının daha iyi olması veya mevcut iyi durumunun sürdürülebilmesi için yaptığı çabaların tümü, kişisel gelişim faaliyetleri olarak tanımlamak mümkündür (Altunışık, Sakarya, 2011).

2.3.2. Kozmetik Kavramı

Kozmetik kelimesi kökeni yunanca olan bir kelime olup kos-metikos kelimelerinden türetilmiştir ve süslenmekte usta” anlamına gelmektedir (Çomoğlu,2012). Türk Dil Kurumu sözlüğünde kozmetik: “Cildi ve saçları güzelleştirmeye, canlı tutmaya yarayan her türlü madde.” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2018). 26 Şubat 1994 Resmi gazetede yayınlanan Türk Kozmetik Kanunu’na göre; “Kozmetikler; insan vücudunun epiderma, tırnaklar, kıllar, saçlar, dudaklar, ve genital organlar gibi değişik kısımlarına, ağız ve dişlere ve mukozaya uygulanmak üzere hazırlanmış, amacı ve yan amacı bu kısımları temizlemek, koku vermek ve korumak suretiyle iyi bir durumda muhafaza etmek ve görünümünü değiştirmek ve vücut kokularını düzeltmek olan, saç boyaları ve saç rengi açıcıları da dâhil bütün preparatlar ve/veya maddelerdir ” (Kozmetik Kanunu, 1994). Kozmetik ürünler, temizlemek, korumak, görünümünü güzelleştirmek ve koku vermek amacıyla, insan vücudunda başta deri olmak üzere, saçlara, kıllara, dişlere, müköz membranlara uygulanan, tedavi edici etkisi olmayan ürünlerdir (Pons-Guiraud, 2004). Bu tanım, basit nemlendiricilerden, güneşten koruyucular gibi belli bir etkiye sahip ürünlere kadar geniş bir yelpazeyi içermektedir (De Groot, White, 2001).

Bu tanımın içine giren kozmetikler aşağıdaki gibidir;

- a) Günlük bakım amacıyla kullanılan sabunlar, şampuanlar, diş macunları, temizleyici ve nemlendirici kremler,
- b) Göz farları, ojeler ve rujlar gibi renklendirici kozmetikler,
- c) Saç boyaaları ve saç şekil verici ürünler,
- d) Deodorant, duş sonrası ürünler ve parfüm gibi kokulu ürünler,
- e) Ultraviyolenden koruyucu preparatlar (Utaş,2003).

2.3.3. Kozmetiklerin Tarihçesi

İnsanlar, güzelleşmek, kendilerini başkalarına beğendirmek (çekiciliği artırmak), genç görünmek, yüzlerindeki kırışık, yara, sivilce ya da çeşitli izleri gizlemek, güneşten, rüzgârdan, soğuktan ciltlerini korumak, vücutlarındaki istenmeyen tüyleri gidermek, saçlarının dökülmesini önlemek ya da rengini değiştirmek için binlerce yıldan beri boyalar, merhemler, losyonlar, parfümler gibi kozmetik ürünler üretmişler ve kullanmışlardır (Demirci,2013; Koluman, Selçuk, 2016). Tarihsel süreç içinde; toplumların yükselişi, kozmetikler için giderek artan bir talebi getirmiş olup, kozmetik uzmanları ve berberler çağlar boyunca gelişen kozmetik uygulamalarını üstlenerek ve geliştirerek öncü haline gelmişlerdir. Ayrıca, arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan kozmetiklerle eski medeniyetler hakkında çok bulguyu da açığa çıkarmıştır (Blanco-Da´vila, 2000).

Ölümlerle birlikte eşyalarının da gömüldüğü Eski Mısır'da yapılan arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan, yüze sürülen boyaaların karıştırıldığı küçük kâseler, binlerce yıl sonra hâlâ güzel kokusunu koruyan merhem kapları, İÖ 4000'lerde kozmetiklerin yaygın olarak kullanıldığının kanıtı olmuştur (Uzel, 2011; Çanta, Kahveci, Kapucu, Susam,2013). Yine bu dönemde kadınlar arasında yaygın olarak göz boyaalarının kullanıldığı, gözlerin yeşil, siyah, mavi ve gri renkler seçilerek alt ve üst kapaklarının farklı şekilde boyandığı belirtilmektedir. Göze sürülen bu boyaaların aynı zamanda güneşin yakıcı etkilerinden korunmak amaçlı kullanıldığı da düşünülmektedir. Bununla birlikte, cilt bakımında sütü yoğun olarak kullandıkları, Cleopatra'nın da süt banyoları yaptığı bilinmektedir. Farklı dönemlerde Mısır'daki kozmetik uygulamalarının Yunanlılar, Asur, Babil, Pers ve İbraniler olmak çok çeşitli uluslara kadar iletildiği bilinmektedir (Sungur, Şahne, Yeğenoğlu, 2018).

Mezopotamya, ilaç, kozmetik ve boyaların hazırlanmasında kullanılan baharat ve bitkiler için ticaret merkezi haline gelmiş olup, burada göz boyama uygulamalarının yanında kına kullanılmak suretiyle saç, el ve ayakların boyandığı bilinmektedir (Blanco-Da´vila,2000). Eski Yunanlılarda ve onların etkisinde kalan Roma kültüründe güzel kokulu merhemler ve tırnak boyalarının kullanıldığı, zambak gibi çeşitli otların yetiştiriciliğinin yapıldığı gözlemlenmiştir (Uzel, 2011). Yağ ve baharatların Araplar tarafından gündelik yaşamın vazgeçilmez unsuru olarak kullanılmakta olduğu geçmiş dönemlerden bugüne bilinmektedir. Anadolu İpek Yolu üzerinde bulunmasından dolayı, farklı coğrafyalardan gelen ürünlere şahit olmuştur. Gözleri boyamak için sürme kullanılması, düğünlerde kına ile saçların, el ve ayakların boyanması şeklinde geleneksel uygulamalar görülmektedir (Alan, Gökyıldız, Öztürk, 2009).

Haçlı Seferleri ve İspanya'da yararlı kozmetik hammaddelerin keşfi, Avrupa'da kozmetik kullanımını canlandırmaya büyük katkı sağlamıştır (Çomoğlu, 2012; Sungur, Şahne, Yeğenoğlu, 2018). 18. yüzyılda İngiltere ve Fransa'da kozmetik kullanımı çok yaygınlaşmıştır. Bu dönemlerde 1770 yılında İngiltere'de kozmetik kullanımının önüne geçilmesi yönünde kanun çıkarılma çalışmaları yürütülmüştür ve bir yasa tasarısı çıkartılmıştır. 1880'li yıllarda kozmetik tarihindeki büyük gelişmelerden birisi teknolojik ilerlemelerin etkisiyle yayıncılık ve reklam sektöründeki gelişmelerdir. Genel olarak kozmetik ürünler kadınlar tarafından 1920–1930 yılları arasında kullanılmaya başlamıştır. Fakat Kozmetoloji ve kozmetik maddelerin kullanımı bilinçli bir şekilde devreye girmesi II. Dünya Savaşından sonra denebilir (Çanta, Kahveci, Kapucu, Susam, 2013).

2. 3. 4. Kozmetik Ürünlerin Sınıflandırılması

Kozmetikler iki şekilde sınıflandırılır (Kışlalıoğlu, 2004; Çomoğlu, 2012):

1. Uygulanış yerlerine göre
2. Temel etki alanlarına göre

Uygulanış yerlerine göre kozmetikler

1. Deriye uygulanan kozmetik preparatlar

1. Yumuşatıcı kremler
2. Yumuşatıcı losyonlar
3. Temizleyici kremler

4. Temizleyici losyonlar
5. El krem ve losyonları
6. Temel kremler
7. Günlük kremler
8. Hormon kremleri
9. Sterat kremleri
10. Yüz maskeleri
11. Cildin rengini açan ve ciltteki lekeleri gideren preparatlar
12. Güneş ışınlarına karşı koruyucu ve bronzlaşmayı sağlayıcı preparatlar
13. Terlemeye mani olan (antiperspiran) preparatlar
14. Ter kokularını önleyen (deodoran) preparatlar
15. Traş preparatları

2. Tozlar ve pigmentli preparatlar

1. Yüz pudraları
2. Allık
3. Dudak boyaları
4. Tırnak cilaları
5. Göze uygulanan kozmetik preparatlar

3. Saça uygulanan kozmetik preparatlar

1. Saça şekil veren preparatlar
2. Saçı düzleştiren preparatlar
3. Şampuanlar
4. Saç boyaları
5. Saç rengini açan preparatlar
6. Saçlara parlaklık verici ve saç şeklini koruyucu preparatlar
7. Saçları besleyici preparatlar
8. Saç lakları

4. Dişlere ve ağız boşluğuna uygulanan kozmetik preparatlar

1. Diş patları ve diğer preparat şekilleri
2. Takım dişlerin temizlenmesi için kullanılan preparatlar
3. Ağız suları

5. Diğer kozmetik preparatlar

1. Ayağa uygulanan kozmetik preparatlar
2. Bebek preparatları
3. Banyo preparatları
4. Vücut pudraları
5. Depilatuvarlar

Temel etki alanlarına göre kozmetikler

1. Tabaka oluşturan maddeler
2. Keratinli maddeler
3. Sebatrip maddeler
4. İndirekt dermatrop maddeler
5. Direkt dermatrop maddeler

Bir başka sınıflandırma ise; kozmetiklerin dermatolojide kullanımını üç temel aşamadan oluşur: (Atakan,1998; Kligman,2001; Karaduman, 2003).

1)Cilt temizliği için ürünler

Sabunlar ve sindetler (yüzey aktif temizleyiciler)

Yağ içermeyen temizleyiciler

Temizleyici kremler

Tonikler ve sıkılaştırıcılar

Temizlik maskeleri

2)Cildin nemlendirmesi için ürünler

Oklüzif yağlar

Su çekici humektanlar

Hidrofilik maddeler

Güneşten koruyucular

3)Cilt bakım ürünleri

Yumuşatıcı kremler

Yumuşatıcı losyonlar

Temizleyici kremler

Yüz maskeleri

Ter kokularını önleyen

Tıraş preparatları

2. 3. 5. Kozmetik Ürünlerin Geliştirilme Süreçleri

Kozmetiklerle ilgili sorumlu otorite Amerikan Gıda, İlaç ve Kozmetik Kurumu'dur (FDA). FDA 1994 yılında 14 yaş ve üzeri 1.687 tüketici üzerinde yapılan kozmetik kullanımı konulu bir araştırma sonucunda, tüketici bilgilerinin ürün etiketinde yazılanlar çerçevesinde olduğu görülmüştür. Yine bu araştırmada yaklaşık olarak tüketicilerin 1/4'i bazı nemlendirici, fondöten ve farlardan ötürü alerjik durumlarla karşılaştıklarını belirttiler (Lewis, 2004). FDA, kozmetikleri ve içerikleri halka satılmadan önce onaylamak zorunda değildir. Bu şu demektir; üreticiler herhangi bir içeriği veya hammaddeyi, renk, katkı maddeleri ve bazı yasaklanmış maddeler hariç, hükümet onayı almadan, bir ürün pazarlayabilirler. Bu yüzden kaliteli kozmetik ürünlerin içeriklerinin güvenliği için de gerekli programların sağlanması gerekmektedir. Bu programın adı Kozmetik İçerikleri Araştırma Programı'dır (CIR). 1976 yılında kurulan bu programla beraber yapılan çalışmalar halka yayılıp her türlü kesme hitap edebilmektedir. Amaç kamuya açık işleyişle, uzmanların bütünlüğü ile kozmetiklerde kullanılan maddelerin güvenilir olup olmadığını belirtmektir (Bergfeld, Belsito, Marks, Andersen, 2005). Bilimsel açıdan ve endüstri tarafından hala güvenilir bilgiler elde edilmiyorsa, ilgili gruplar çağırılarak özel çalışmalar yapmaya veya yayınlanmamış verileri kullanmaya açık bir sistem oluşturulabilir. En sonda ise uzman paneline gelen veriler değerlendirilip son halinin yayınlanmasını sağlar ve CIR'nin ana sayfasında içerikler yayınlanır (Kapucu, Kahveci, Susam, Çanta, 2013).

2. 3. 6. Kozmetik Ürünlere Bağlı İstenmeyen Etkiler

Kozmetikler karmaşık yapıya sahip kimyasal bileşiklerdir ve bugün yaklaşık olarak 8000 madde kozmetik bilimi tarafından kullanılmaktadır. Kozmetiklerde kullanılan maddeler kokular, antimikrobiyal ve antioksidanlar, renklendiriciler, güneşten koruyucular, lipit ve sürfaktanlar ve diğerleri şekilden 6 fonksiyonel gruba ayrılır (De Groot, White, 2001). Kozmetik ürünler genel olarak güvenlidir ve iyi tolere edilir. Bütün büyük kozmetik firmaları ürünlerini, marketlerde satışa sunulmasından önce, pek çok gönüllüde test etmektedirler. Ancak tüm bu dikkatli davranışlara rağmen, bu ürünlere bağlı istenmeyen etkiler görülebilmektedir (Pons-Guiraud,2004).

Kozmetik ürünlere bağlı istenmeyen etkiler şu şekilde sınıflandırılabilir: (Kaymak, Tırnaksız, 2017)

- A. Kozmetik intolerans sendromu (Hassas-reaktif deri)
- B. Kontakt dermatitler (Temas dermatitleri)
  - a-İrritan kontakt dermatitler
  - b-Alerjik kontakt dermatitler
- C. Fotokontakt dermatit (fotosensitivite)
- D. Kontakt ürtiker
- E. Akne/folikülit
- F. Deri ve eklerinde renk değişikliği
- G. Diğer lokal yan etkiler
- H. Sistemik yan etkiler

2. 3. 6. 1. Kozmetik intolerans sendromu (Hassas-reaktif deri)

Henüz nedeni anlaşılamayan bir reaksiyondur. Kaymak ve Tırnaksızın çalışmasından elde edilen bilgiye göre; “Son istatistiklere göre kadınların %62.si, erkeklerin %32.sinde gözleendiği bildirilmektedir ve kozmetik intolerans sendromundan en çok sabun ve şampuanlar sorumlu tutulmuşlardır. ” Sızlama, yanma batma, deri kuruluğu ve lekelenme gibi semptomlar göstermektedir.

2. 3. 6. 2. Kontakt dermatitler (Temas dermatitleri)

Bağışıklık sistemi hücrelerinden olan T hücreler aracılığı ile oluşur. Reaksiyonda karmaşık alerji mekanizmaları vardır. Bu dermatit genellikle kaşıntı ve kırmızılıkla başlar. Ancak, ürünün kullanımı kesildikten sonra bakımı yapılmazsa gelişerek yaraya dönüşebilir. Kozmetik ürünlere bağlı dermatitler, irritan ve alerjik olarak iki türe ayrılır (Vermeer, 2000).

A-İrritan Kontakt Dermatitler

Kozmetik ürün kullanımına bağlı en sık görülen reaksiyondur. Açık tenli, çil ya da leke oluşmaya yatkın kişilerde daha sık görüldüğü gözlenir. Kozmetik ürünün uygulanmasıyla ile deride görünür lezyon ve inflamasyon belirtisi olmaksızın yanma, batma, kaşıntı gibi rahatsızlıkların bulunmasıdır. Yanma ve batma hissi genellikle 10 dakikadan az sürmektedir. Tüm kozmetik kullanıcılarının %1-10’unda görüldüğü ve yakınmaların özellikle yüz derisinde olduğu bildirilmektedir (Draelos,1995).

B-Alerjik Kontakt Dermatitler

Alerjik kontakt dermatit (AKD), deriye temas eden maddelere karşı gelişen bir tip IV aşırı duyarlılık reaksiyonudur (Şen ve ark, 2015).Kozmetik ürünlere bağlı alerjik reaksiyonların büyük çoğunluğu yüzde yerleşir ve daha çok kadınlarda görülür. Sık görüldüğü diğer bölgeler ise boyun, kollar ve ellerdir. Bu durumdan tüm vücut da etkilenebilir. Alerjik kontakt dermatite neden olan ürünler; kişisel bakım ürünleri (nemlendiriciler, temizleme kremleri, losyonlar, sütler, tonikler), saç kozmetikleri (saç boyaları), tırnak kozmetikleri (tırnak boyaları ve sertleştiriciler), deodorantlar, parfümler ve renkli makyaj ürünleri sayılabilir (Draeos,1997; Borlu,2012).

2. 3. 6. 3. Fotokontakt Dermatit (Fotosensitivite)

Deriye uygulanan kimyasal maddenin ya da ürünün yapısının, güneş gören yerlerde, UV ışınını maruziyet ile değişmesi sonucu ortaya çıkar. Kozmetiklere bağlı reaksiyonların üçüncü sıklıkta görülenidir. Günümüzde bazı tıraş sonrası ürünlerde bulunan “musk ambrette” kozmetik fotosensitivitesinin ana nedenidir. (Fowler, Rietschel, 2001)

2. 3. 6. 4. Kontakt Ürtiker

Kozmetiklere bağlı gelişme ihtimali olan reaksiyonlar arasında en nadir görülenidir. Topikal uygulanan ürünlere karşı, ödem ve eritem yanıtının gelişmesiyle bilinir. Parfüm, şampuan, saç boyaları, saç spreyleri gibi kozmetiklerin içinde bulunan çeşitli kimyasal maddelere bağlı olarak immünolojik, non-immünolojik ve bilinmeyen mekanizmalarla kontakt ürtiker oluşabilir. Kaşıntı, yanma, batma, kronik dermatit, ürtiker gibi reaksiyonlar görülebilir (Utaş, 2003).

2. 3. 6. 5. Akne/Folikülit

1970 li yıllarda Kligman ve Mills'in tanımıyla hayatımıza giren akne kozmetika; 20-50 yaş arasındaki kadınlarda kozmetik ürün kullanımına bağlı olarak gelişen alt yanak ve çenede akne ile karakterizedir. Döküntü sıklıkla kadınlarda görülmekte ve özellikle yüz kremlerine bağlı olarak gelişmektedir. Kozmetik aknesi büyük ölçüde kapalı komedonlardan oluşmaktadır. Bazen yanak ve çene üzerinde lezyonlar görülebilir (Kligman, Mills, 1972).

2. 3. 6. 6. Deri ve Eklerinde Renk Değişikliği

Kozmetiklerle bağlı renk değişiklikleri, genellikle kişi tarafından istenerek yapılmaktadır. Anca bazen istenmediği halde kozmetik ürün kullanımına bağlı olarak bazen deri, tırnak ve saçlarda istenmeyen renk değişimi görülebilmektedir. Pigmente kontakt dermatit, inflamatuvar komponentin az gözlendiği ve pigmentasyonun baskın olduğu klinik tablodur (Tüzün, Wolf, 2001).

2. 3. 6. 7. Diğer Lokal Yan Etkiler

Kozmetik ürünlere bağlı ve nadiren görülen bazı yan etkiler de bildirilmiştir. Bu konu hakkında bazı örneklere değinilecektir. Kadınlarda genital bölgede aşırı sabun kullanılması dizüriye neden olmaktadır. Şampuanlardaki setrimonyum bromür, saç kıllarında geri dönüşümsüz matlaşmaya yol açmaktadır. Selenyum sülfid içeren şampuanlar ise geri dönüşümsüz saç kaybından sorumlu tutulmaktadır. Perma ve saç düzleştirici ürünlerin yetersiz nötralizasyonu saçların kırılmasına neden olmaktadır. Saç boyalarına bağlı olarak saçlı deride alerjik kontakt dermatit gelişen hastalarda daha sonra telogen dökülme görüldüğü bildirilmiştir. Tırnak kozmetiklerinde bulunan formaldehid, fenol-formaldehid reçinesi ve tosilamid-formaldehid reçinesi, paronişi, subungual hiperkeratoz, subungual hemorajiler, lökonishi ve onikolizis gibi maddeler tırnak bozukluklarına neden olmaktadır. Akrilik tırnakların kullanımına bağlı olarak tırnak kaybı ve kalıcı pareteziler görülmüştür. Deri beyazlaşması için uygulanan hidrokinona bağlı okronozis ve kolloid milia gelişimi bildirilmiştir. Klorheksidin içeren ağız gargaraları ise tat bozukluklarına, oral mukoza ülserasyonlarına ve parotid bezlerinde reversibl şişliğe yol açabilir. Göz kapaklarının konjonktival tarafına uygulanan göz kalemine bağlı konjonktival pigmentasyon ve pseudomonas ile kontamine maskaraların kullanılması sonucu korneal ülserler meydana geldiği bildirilmiştir (Amin, Engasser, Maibach, 1998; Fowler, Rietschel, 2001; Neste, Piraccini, Tosti, 2001).

2. 3. 6. 8. Sistemik Yan Etkiler

Kozmetik maddelerin deri üzerinden emilimine bağlı sistemik reaksiyonlar nadirdir. Ancak kozmetik ürün kullanımına bağlı ciddi sistemik yan etkiler olduğu bilinmektedir. Bunlar içinde en bilinenleri; heksaklorofen, PPD ve zirkonyum kompleks içeren ürünlerdir. Özellikle ter kesici ürünlerde kullanılan zirkonyum kompleksinin aerosol şeklinde kullanımı ile akciğerde granülom

oluşumuna neden olduğu bildirilmiş ve bu maddenin aerosol şeklinde kullanımı yasaklanmıştır (Kaymak, Tırnaksız, 2017).

2. 3. 7. Kozmetik Ürünlere Bağlı İstenmeyen Etkilerin Tanısı

Kozmetik ürünlere bağlı olarak gelişen istenmeyen etkilerin tanısı için kullanılan testler (Kaymak, Tırnaksız, 2017):

1. Açık testler
    - Hızlı okuma için açık testler
    - Geç okuma için açık testler
  2. Prick testi
  3. Patch testi (yama testi)
  4. Foto-yama testi
  5. Re-test
  6. Tekrarlayan açık uygulama testi
  7. Kullanım testi
- olarak sıralanabilir.

2. 3. 8. Kozmetiklerle İlgili Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Cildin sağlıklı, bakımlı, pürüzsüz ve güzel görünmesi günümüzde, çok yaygın olarak kullanılan kozmetik ürünlerle sağlanır. Kozmetiklerden beklenen yararın sağlanması onların talimatına uygun kullanımına bağlıdır. Talimata uygun kullanım ise deri yapısına uygun ürün seçimi ve bu ürünlerin uygun şekilde ve düzenli kullanımını içeren bir tüketici bilinci ile sağlanabilir (Karaduman,2003).

Kozmetik ürün kullanırken dikkat etmemiz gereken unsurlara değinecek olursak (Çomoğlu,2012; Lewis,2004; Öztaş,2004):

- Ürün kullanıldıktan sonra sıkıca kapatılmalıdır.
- Ürün güneş ışınlarından korunmalıdır.
- Göz enfeksiyonu varsa ürün kullanılmamalıdır.
- Ürüne asla bir sıvı eklenmemelidir.
- İki ürün birbiri ile karıştırılmamalıdır.
- Ürün asla paylaşılmamalıdır.
- Üründe renk, koku ve kıvam değişimi varsa kullanılmamalıdır.

- Aeresol ürünler ateş yanında ve sigara içerken kullanılmamalıdır.
- Saç spreyleri ve pudraların inhalasyonundan kaçınılmalıdır.
- Alerjik bir reaksiyona sebebiyet veren ürün anında bırakılmalıdır.

Tüketicilerin bilmesi gereken bazı temel kavramlar şunlardır (Demirci, 2013; Uçar, 2004):

a) Naturel (doğal) : Naturel kavramı direkt olarak bitki veya hayvan ürünlerinden çıkarılan içeriklerle ilgilidir ve sentetik olarak üretilmediği anlamına gelir. Ancak doğal ürün cilde iyi gelen üründür diye bilimsel bir yargı yoktur (Amberg, Fogarassy, 2009; Tejal ve ark, 2013;Joshi, Pawar, 2015).

b) Hipoallerjenik: Bu tip ürünler alerjik reaksiyonlara daha az sebep olur. Ancak bu savı kanıtlayan bilimsel çalışmalar bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra “dermatolojik test edilmiş “ , “hassasiyeti test edilmiş “ , “alerjik test edilmiş “ veya “tahriş etmez “ gibi kavramlar, herhangi bir cilt reaksiyonuna sebep olmaz gibi bir yargı sağlamaz.

c) Alkolsüz: Genel olarak ifade ettiği anlam; bazı belirli kozmetik ürünleri etil alkol içermez. Ancak bazı kozmetik ürünler bazı farklı alkoller de içermektedirler. Örneğin; cetyl, stearyl, cetearyl, lanolin gibi.

d) Kokusuz: Bu şekilde etiketlenmiş ürünlerde kesin bir koku bulunmamaktadır. Koku içerikleri kokusuz kozmetik ürünlerine katılabilir. Bundaki amaç kullanılan hammaddelerin yarattığı kötü, istenmeyen kokuları etkisiz hale getirmektir. Bu koku içerikleri, oldukça az miktarda kullanılmalıdır.

e) Nonkomodojenik (Komodojenik olmayan): Bu gibi ürünler akne oluşumuna sebep olan gözenek tıkaçıcı maddeler içermez.

f) Raf süresi: Bir kozmetik ürününün normal koşullar altında depolanma ve kullanılma süresidir. Bu süre ürünün kompozisyonu, paketlenmesi ve korunması gibi faktörlere bağlıdır. Eğer bir ürün uygun bir biçimde stoklanmamışsa, ürünün kullanım süresi normalden daha az olur diyebiliriz.

g) Cruelty Free: Bu tür ürünler hayvanlar üzerinde test edilmemiştir. Kozmetik ürünlerde kullanılan birçok içerik bir şekilde hayvanlar üzerinde test edilmiştir ancak bazı tüketiciler “herhangi bir hayvan testine tabii tutulmamıştır” yazısını görmek

istemektedir.

Müşteriler bu kavramları bilerek, ürünler hakkında kendileri karar verip en uygun olan ürünleri seçebilirler.

Yasaklanan İçerikler

1. Bithional
2. Cıva Bileşimleri
3. Vinly Chloricle
4. Halojenli Salisinidler
5. Aerosol Kozmetiklerdeki Zirkonyum Kompleksleri
6. Kloroform
7. Methylene Klorid
8. Kloroflorokarbon Propellant
9. Paraben, silikon, triclosan, SLS
10. Hekzaklorofen
11. Methacrylate Monomer (FDA; Lemini ve ark, 2003; Schreurs ve ark, 2005; Çağlar, Saral, 2014; Demir ve ark, 2014).

2. 3. 9. Kozmetik Ürünlerle İlgili Yasa ve Yönetmelikler

Kullanılan cümleler birbirinden farklı da olsa genel olarak birçok ülkenin kozmetik ürün tanımı ve işlevi çok farklı değildir. Kozmetik ürünler, insan vücudunun epidermis, tırnak, saç, kıl, dudak ve dış genital organ gibi farklı dış kısımlarına, dişlere ve ağız mukozasına uygulanmak üzere hazırlanmış ürünlerdir ve bu ürünlerin genel etkileri vücutta uygulandığı kısımları temizlemek, koku vermek, görünümünü değiştirmek, vücut kokularını düzeltmek, korumak ve iyi durumda tutmaktır (Kozmetik Kanunu, 2005; Kozmetik Yönetmeliği, 2005; 76/768/EEC Council Directive, 1976; FDA: Food and Drug Administration; Canada Ministry of Health; MHWL: Ministry of Health and Welfare of Japan). Dünya ülkelerinde uygulanmakta olan kozmetik ürünlerle ilgili yasa ve yönetmelikler karşılaştırıldığında bazı temel konularda birbirinden farklı oldukları görülür. Ülkelerin yasa ve yönetmeliklerinin birbirleriyle uyumlu hale getirilmesi için (harmonizasyon) çalışmalar yapılmaktadır ancak yasa ve yönetmelikler arasındaki fark günümüzde hala geçerlidir.

2. 3. 9. 1. Yasa ve Yönetmeliklerin Sınıflandırılması

Ülkelerde geçerli kozmetik yasa ve yönetmelikler genel olarak 2 temel gruba ayrılmaktadır.

1. Kozmetik ürünlerin tanımının geniş tutulması. Ürün güvenliği, kullanımına izin verilen (pozitif liste), kullanımına kısıtlı olarak veya hiç izin verilmeyen hammaddeler listesi ve ürün güvenlik testleri konusunda uyulması gereken spesifik kurallarla sağlanır. Bu yaklaşıma en iyi örnek Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde uygulanmakta olan 76/768/EEC Kozmetik Direktifi ve bunu temel almış üye devletlerin yönetmelikleridir (76/768/EEC Council Directive; EC 1223/2009). Türk Kozmetik Yönetmeliği de bu yaklaşımı temel alan yönetmeliklerdendir (Kozmetik Yönetmeliği,2005).

2. Kozmetik ürünlerin tanımının dar tutulması. Ürünlerde kullanılabilecek hammaddelerle ilgili kısıtlamalar ve ürün güvenliği ile ilgili kısıtlamalar çok azdır ve ürün güvenliği ile ilgili olarak yapılacak testlere üreticiler kendileri karar verirler. Ürünün kozmetik ürün olup olmadığının kararı ürünün iddialarına bakılarak verilir. Ürün kozmetik değil ise ilaç olarak yorumlanır. Bazı ürünler hem kozmetik hem de ilaç olarak da sınıflandırılabilir (örneğin, güneş ürünleri, kepek şampuanları). Bu yaklaşım için en iyi örnek Amerika Birleşik Devletleri (ABD) uygulamalarıdır (FDA: Food and Drug Administration)

Dünya ülkelerinden çoğu bu yaklaşımlardan birisini benimsemiştir veya Japonya ve Kanada'da olduğu gibi bu iki model arasında sayılabilecek modelleri uygulamaktadır. Kanada'da, ABD'den farklı olarak kullanımına izin verilmeyen ve kısıtlı olarak izin verilen hammaddeler listesi daha uzundur; bu açıdan AB modeline benzemektedir. (Canada Ministry of Health). Japonya modeli AB modeline daha yakındır ancak "kuasi ilaç" adı verilen ürün sınıfı tanımlanmıştır (MHWL: Ministry of Health and Welfare of Japan). İlaçlar için olanlar kadar ağır olmasa da kuasi ilaçların uyması gereken kurallara göre pazara sunulmadan önce ürünün ve ürün içeriğindeki tüm hammaddelerin izin başvurusuyla resmi otoritelere bildirilmesi zorunludur.

iki genel yaklaşımdan birisini olduğu gibi benimseyen ülkeler olduğu gibi bazı ülkeler bu modellerden birisini seçip kendi ülkesine özgü ek veya değişiklikler yaparak kendi kozmetik yasa ve yönetmeliklerini geliştirmişlerdir. Bazı ülkeler ise her iki modelden de bazı bölümler alarak kendi yasa ve yönetmeliklerini oluşturmuşlardır. Özellikle

gelişmekte olan ülkelerde resmi otoritelerin pazar-içi denetimi yapabilecek maddi ve deneyimli insan kaynakları yoksa kozmetik ürünlerin üretimi, ithalatı ve satışı için izin zorunluluğunun olduğu görülmektedir. Böylece, kozmetik ürünlerin kontrolü ve güvenliği izin prosedürleri yoluyla sağlanmaya çalışılmaktadır. Ürün etiketinde yer alması gereken bilgiler daha fazla ayrıntılandırılmakta ve üretime başlamadan önce üretim yerinin resmi otoritelerce denetlenmesi ve izin alması gerekmektedir (Uzuner,2010; Köse ve ark, 2018).

2. 3. 9. 2. Yasa ve Yönetmeliklerin Ortak Noktaları ve Farkları

Kozmetik ürün sınıflandırılmasının bazı ortak yanları vardır. Bunlar:

- Ürünün güvenliği üretici sorumluluğundadır.
- Pazarda denetim resmi otoritelerin sorumluluğundadır.
- Ürünün pazara sunulmadan önce izninin alınması birçok ülkede zorunlu değildir.
- Satış yolları kısıtlanmamıştır; kozmetikler hem eczanelerde hem de marketlerde satılabilir.
- Kozmetik ürünlere yönelik yasal düzenlemeler ürün güvenliğine odaklanır. Ürün etkinliğinin üzerinde çok durulmamaktadır.
- Kozmetik İyi Üretim Uygulamaları (GMP-Good Manufacturing Practice) kozmetik ürünler için özel olarak hazırlanmış ve genellikle üreticiler tarafından gönüllü uygulama olarak benimsenmiştir (Cosmetic Good Manufacturing Practices, 1994; İyi İmalat Uygulamaları Kılavuzu, 2005).

Farklı ülkelerde uygulanan yasa ve yönetmelikler arasındaki farklılıklar genellikle ayrıntılarda gözlenmektedir. Farklılıklar genel olarak kozmetik hammadde listeleri (izin verilen, verilmeyen, kısıtlanan maddeler), etikette yer alması gereken bilgiler veya bunların nasıl sunulacağı, üreticinin yapmak zorunda olduğu güvenlik veya etkinlik testleri, ürün bilgi dosyalarının kapsamı ve bilgilerin ne kadar süre saklanması gerektiği gibi konulardır.

2. 3. 9. 3. Türkiye’de Uygulanan Kozmetik Yasa ve Yönetmelikleri

Bakanlar Kurulunun 4 Ağustos 1952 gün ve 3/15481 sayılı kararıyla yürürlüğe konulan ‘Gıda Maddelerinin ve Umumi Sağlığı İlgilendiren Eşya ve Levazımın Hususi Vasıflarını Gösteren Tüzük’ Türkiye’de farklı pek çok ürünle ilgili yasal gereksinimlerin tanımlanmış olduğu tüzüktür. 21 Mart 1956 tarih ve 4/6999 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulan bir başka Tüzük ile 1952 tarihli Tüzük ’ün 666. Maddesi değiştirilmiştir. 8 Ağustos 1979 gün ve 18721 sayılı Resmî Gazete ’de yayımlanan bir diğer Tüzükle ise 666., 667., 668. Ve 669. Maddeler değiştirilmiştir (Gıda Maddelerinin ve Umumi Sağlığı İlgilendiren Eşya ve Levazımın Hususi Vasıflarını Gösteren Tüzükle Değişiklik Yapan Tüzük, 1979). Bu değişiklikler sonucunda Türkiye’de ilk kez kozmetik ürünlerle ilgili yasal zorunluluklar tanımlanmıştır.

‘Gıda Maddelerinin ve Umumi Sağlığı İlgilendiren Eşya ve Levazımın Hususi Vasıflarını Gösteren Tüzük ’de yapılan değişiklikler şunlardır (Gıda Maddelerinin ve Umumi Sağlığı İlgilendiren Eşya ve Levazımın Hususi Vasıflarını Gösteren Tüzükle Değişiklik Yapan Tüzük, 1979):

Madde 666 – (Değişik: 9/6/1979 - 7/17779 K.) Kozmetikler; insan vücudunun epiderma, saçlar, kıllar, tırnaklar, dudak ve dış üreme organları gibi dış bölümlerine veya mukozaya uygulanmak üzere yapılmış ve bu bölümleri temizlemek, koku vermek, korumak, görünümünü değiştirmek ve vücut kokularını gidermek için kullanılan preparatlar veya maddelerdir.

Etkili zehirli maddeleri içeren kozmetikler hakkında 14 Mayıs 1928 günlü ve 1262 sayılı İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanunu hükümlerine göre işlem yapılır. Kozmetiklerde, Yönetmeliğinde belirtilen maddelerle sağlığa zararlı diğer maddeler bulunamaz.

Kozmetikler, ancak, Yönetmeliğinde belirtilen boyalarla boyanabilir.

Kozmetik yapımcıları, yaptıkları kozmetiklerin içerdikleri maddeleri, oranlarını ve yapım yerlerini satışa çıkarmadan önce Sağlık Bakanlığına bildirirler.

Madde 667 – (Değişik: 9/6/1979 - 7/17779 K.) Ambalajsız kozmetik satılması yasaktır. Kozmetiklerin ambalajı, Yönetmeliğine, uygun olmalıdır.

Kozmetik şişelerinin madensel kapak ve damlalıkları zararsız maddelerden yapılmış olmalı veya kalay, gümüş, krom, altın, nikel gibi zararsız maddelerle ya da bu Tüzüğe

uygun plastiklerle kaplı bulunmalıdır. İçinde, itici gaz bulunan madensel kapların iç yüzeyinin bu gazların aşındırıcı etkisinden korunması için, alüminyumla veya deriyle geçimli bir polimer tabakasıyla kaplı olması gerekir.

Madde 668 – (Değişik: 9/6/1979 - 7/17779 K.) Kozmetiklerin bileşiminde, benzin, petrol eteri gibi kolayca parlayıcı sıvılar veya brom hidrokarbürleri, klor gibi zehirli buharlar çıkaran ya da metil alkol, aseton, nitro benzol, serbest kaleviler gibi deriden emilebilen, zararlı etkisi olan maddeler bulunmamalıdır.

Madde 669 – (Değişik: 9/6/1979 - 7/17779 K.) Yönetmeliğine veya bildirilen formülüne uygun olarak yapılmayan kozmetikler, taklit veya tağşiş edilmiş sayılırlar.

İçinde insan sağlığına zararlı yabancı maddeler ve Yönetmelikte belirtilen sayıdan çok mikroorganizma bulunan kozmetikler sağlığa az veya çok zarar verecek derecede taklit ve tağşiş edilmiş sayılırlar.

4 Ağustos 1952 gün ve 3/15481 sayılı kararla yürürlüğe konulan ‘Gıda Maddelerinin ve Umumi Sağlığı İlgilendiren Eşya ve Levazımın Hususi Vasıflarını Gösteren Tüzükle Değişiklik Yapan Tüzük’ e ‘Geçici Madde 2’ eklenmiştir. Bu madde ile sayılmakta olan kozmetiklerin yapımcıları, yaptıkları kozmetiklerin içerdikleri maddeleri, oranlarını ve yapım yerlerini bu Tüzüğün yayımını izleyen 3 ay içerisinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na bildirirler’ hükmü konuşmuştur.

Söz konusu Tüzük’ de adı geçen yönetmelik, genel kural gereği 1 ay içinde hazırlanarak **Türkiye’nin ilk Kozmetik Yönetmeliği olarak** 8 Eylül 1979 tarih ve 16778 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Kozmetik Yönetmeliği, 1979).

İlk Türk Kozmetik Kanunu

İlk Türk Kozmetik Kanunu 23 Şubat 1994 tarih ve 21861 sayılı Resmî Gazete ‘de yayımlanmıştır (Kozmetik Kanunu,1994). Kozmetik Kanunu kozmetik ürünlerin tanımı ve kapsamı, izin zorunluluğu, izinsiz üretim, ithalat ve satış konularını kapsayan 6 maddeden oluşmaktadır. 3977 sayılı Kozmetik Kanunu gereği hazırlanan Kozmetik Yönetmeliği ise 8 Nisan 1994 tarih ve 21889 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Kozmetik Yönetmeliği,1994). Bu yönetmelik uygulama konusunda önemli farklılıklar taşıyorsa da (en önemli fark izin alma zorunluluğunun devam etmedir), AB üye devletlerinin yasalarının harmonizasyonu

için yayımlanmış olan ‘76/768/EEC sayılı Konsey Direktifi’ nin Ağustos 1994’de yayımlanmış 6. Düzeltme ’si temel alınarak hesaplanmıştır.

Bu yönetmeliğin amaç, kapsam, dayanak ve tanımlarının bulunduğu ‘Birinci Bölüm’ ünde kozmetik ürünler, Kozmetik Kanunu’nda da yer verildiği gibi ‘temizlemek, korumak, iyi durumda tutmak, koku vermek, görünümünü değiştirmek ve vücut kokularını düzenlemek üzere; epiderma, saç ve kıllar, tırnaklar, dudaklar, dış genital organlar gibi vücudun dış yüzeyleri ile dişlere ve ağız mukozasına uygulanan madde ve/veya ürünü ifade eder’ şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanım çok az farkla AB Kozmetik Direktifi 6. Düzeltme ile uyumludur ve bu Düzeltme ile yapılan tanım değişikliği Yönetmeliğe yansıtılmıştır.

Yönetmeliğin Ekleri:

Ek I. Kozmetik Ürünlerin Kategorilerini Gösteren Liste

Ek II. Kozmetik Ürünlerin İçermemesi Gereken Maddelerin Listesi

Ek III. Kısım 1. Sınırlamalar ve Şartlar Dışında Kozmetik Ürünlerin İçermemesi Gereken Maddeler Listesi

Ek III. Kısım 2. Şartlı İzin Verilen Maddelerin Listesi

Ek IV. Kısım 1. Kozmetik Ürünlerde Kullanılmasına İzin Verilen Boyar Maddelerin Listesi

Ek IV. Kısım 2. Kozmetik Ürünlerde Kullanılmasına Geçici Olarak İzin Verilen Boyar Maddelerin Listesi

Ek. V. Kullanılmasına Kısıtlama Getirilen Maddelerin Listesi

Ek VI. Kısım 1. Kullanılmasına İzin Verilen Koruyucuların Listesi

Ek VI. Kısım 2. Kullanılmasına Geçici Olarak İzin Verilen Koruyucuların Listesi

Ek VII. Kısım 1. Kozmetiklerin İçerebileceği UV Filtreleri Listesi

Ek VII. Kısım 2. Kozmetiklerin Geçici Olarak İçerebileceği UV Filtreleri Listesi

Ek. VIII. Ambalajda yeterli yer olmadığı için bilginin başka yerde verildiğini gösterir amblem (broşür ve parmak işareti)

Ek IX. Kozmetik Üretim ve Dolum Yerlerinin Uymaları Gereken İyi Üretim Uygulamaları Kılavuzu

Ek X. Kolonya Üretim ve Dolum Yerlerinin Uymaları Gereken İyi Üretim Uygulamaları Kılavuzu

28 Ocak 1998 tarih ve 23244 sayılı Resmî Gazete’ de yayınlanan ‘Kozmetik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik’ ile bu Yönetmelik’ te bazı maddelerde değişiklik yapılarak AB Kozmetik Direktifi’ nde yapılan teknik değişikliklere uyum sağlanmıştır (Kozmetik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkındaki Yönetmelik, 1998).

2. 3. 10. Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerine Yönelik Bilgi ve Uygulamaların Belirlenmesinde Halk Sağlığı Hemşiresinin Yeri ve Önemi

Halk sağlığı hemşiresi, bireyin, ailenin ve toplumun bedensel, ruhsal ve sosyal sağlığının korunması ve geliştirilmesi hizmetlerini temel sağlık hizmetleri doğrultusunda verir. Halk sağlığı hemşiresinin görevlerinden birisi, risk altında bulunan grupları saptamak ve gelecekteki tehlikelere karşı onları bilinçlendirmektir. Halk sağlığı hemşiresi olarak kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine yönelik bilinçlendirme çalışması öncelikle toplumun en küçük yapı birimi olan ailelere verilmelidir. Halk sağlığı hemşireleri ebeveynlere rol model olmanın önemi, güvenli kozmetik kullanımı, kozmetiklerin güvenli kullanılmadığında insan sağlığında yarattığı sorunlar, yan etkiler gibi konularda vereceği eğitimler hem yetişkin bireylere hem de çocukluk çağındaki bireylere farkındalık sağlayacak, ileri dönemlerde bu tarz sorunlarla karşılaşılmasının önüne geçecektir. Halk sağlığı hemşiresi kozmetik ve kişisel bakım ürünlerinden kaynaklanabilecek sağlığı etkileyen risk faktörlerinin bilimsel olarak gösterilmesi için araştırmacı rolünü, bu riske yönelik hizmet verecek ekip elemanları arasında iş birliği rolünü, yaptığı araştırmalar sonucunda uyarıcı olma, sağlığın geliştirilmesi için politikalar yapılmasında liderlik rolünü, kozmetik ve kişisel bakım ürünleri ve yan etkilerine yönelik planlı sağlık eğitimi yapma ile eğitici rolünü kullanır. Tüm bu etkinlikler sonucunda kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine yönelik bilinçli bireyler ve bilinçli bir toplum meydana gelerek bireylerin sağlığı korunur ve geliştirilir.

3. MATERYAL VE METOD

3. 1. Araştırmanın Şekli

Bu araştırma; üniversite öğrencilerinin, kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine yönelik bilgi ve uygulamalarının belirlenmesi amacıyla ilişkisel tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

3. 2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nde 2018-2019 Eğitim Öğretim yılında, il merkezinde I. Öğretimde öğrenim gören tüm Fakülte, Yüksekokul ve Meslek Yüksekokulundaki toplam 19599 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin 2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılı, Mart 2019 tarihindeki sayıları Ek 2 de verilmiştir.

Örneklem evrenin bilindiği durumda kullanılan; $n = N \cdot t^2 \cdot p \cdot q / d^2 \cdot (N - 1) + t^2 \cdot p \cdot q$ formülünden yararlanılarak belirlenmiştir (Esin, 2014). Örnekleme, tüm Fakülte/Yüksekokul ve Meslek Yüksekokullarından 743 öğrenci alınmıştır. Örneklem grubuna girecek olan öğrencilerin seçiminde Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığından, 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılına ait il merkezinde ve I. Öğretimde öğrenim gören tüm Fakülte/Yüksekokul ve bu okulların bütün bölümlerindeki öğrencilerin cinsiyetlerine göre toplam sayıları alınmıştır. Daha sonra tabakalı örneklem yöntemi kullanılarak Fakülte/Yüksekokullara ve öğrencilerin cinsiyetlerine göre, araştırmaya alınacak kız ve erkek öğrenci sayıları orantılı olarak hesaplanmıştır. Öğrencilerin fakültelerden seçimi yapılırken farklı bölümlerden öğrenci alınmasına dikkat edilmiş ve öğrenci seçimi sırasında gönüllü olmaları göz önünde bulundurulmuştur.

**EK 2. MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ 2018-2019 EĞİTİM-
ÖĞRETİM YILI ÖĞRENCİ SAYILARI**

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ 2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılı Öğrenci Sayıları						
Fakülteler ve Yüksekokullar	Kız		Erkek		Toplam	
	Sayı	Örneklem	Sayı	Örneklem	Sayı	Örneklem
Eğitim Fakültesi	1886	66	1175	47	3061	113
Edebiyat Fakültesi	1328	47	1084	44	2412	91
Fen Fakültesi	632	22	631	25	1263	47
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	1474	52	1918	77	3392	129
Mühendislik Fakültesi	283	10	1063	43	1346	53
Su Ürünleri Fakültesi	20	1	54	2	64	3
Teknoloji Fakültesi	160	6	530	21	690	27
Tıp Fakültesi	311	11	426	17	737	28
Turizm Fakültesi	324	12	498	20	822	32
Spor Bilimleri Fakültesi	242	8	551	22	793	30
Sağlık Bilimleri Fakültesi	1358	48	714	29	2072	77
Muğla Meslek Yüksek Okulu	1106	39	1831	74	2937	113
Toplam	9124	322	10475	421	19599	743
Tabaka Ağırlığı: Örneklem grubundaki öğrenci sayısı/ Evrendeki öğrenci sayısı						
Tabaka Kriteri: Cinsiyet baz alınmıştır.						

3. 3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından literatür bilgileri doğrultusunda oluşturulan, üniversite öğrencilerinin bazı tanıtıcı özelliklerini ve kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine yönelik bilgi ve uygulamalarını içeren “Üniversite Öğrencilerinin Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerine İlişkin Bilgi ve Uygulamalarına Yönelik Anket Formu” aracılığıyla toplanmıştır (Gümüş ve ark., 2015; Gümüş, 2013; Kaymak ve ark., 2007; Sarıkaya, 2011; Yıldırım, 2016). Anketin tanımlayıcı bilgiler bölümü 16 sorudan oluşmaktadır. Bu bölümde öğrencilerin cinsiyetleri, yaşları, öğrenim gördükleri fakülte/yüksekokulları, medeni durumları, gelir durumları, yaşadıkları yer, cilt tipleri, hastalık öyküleri, vücutlarında herhangi bir lekeye, ize sahip olma ve daha önce estetik operasyon geçirmiş olma durumları gibi sorular yer almaktadır. Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerine İlişkin Bilgi ve Uygulamalar bölümü literatüre dayandırılarak hazırlanmıştır ve 23 sorudan oluşmaktadır. (Gümüş ve ark., 2015; Gümüş, 2013; Kaymak ve ark., 2007; Sarıkaya, 2011; Yıldırım, 2016). Bu bölümde öğrencilere kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine yönelik bilgi ve uygulamaları saptamak amacıyla kapalı uçlu sorularla yapılandırılmış anket yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama amacıyla kullanılan anket formunun Cronbach Alpha değeri **0,784’tür**.

3. 4. Araştırmanın Ön Uygulaması ve Verilerin Toplanması

Anket formunun anlaşılabilirliğini kontrol etmek için aynı üniversite de öğrenim gören 20 öğrenci üzerinde 19.10.2018 tarihinde ön uygulama yapılmıştır. Uygulama sonucu gerekli düzenleme yapılarak asıl uygulamaya geçilmiştir. Ön uygulama yapılan 20 öğrenci araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Veriler, 01.12.2018 ile 31.03.2019 tarihleri arasında, hafta içi öğrencilerin okulda bulunduğu saatlerde ve bölümlerin ders programı dikkate alınarak toplanmıştır. Araştırma kapsamında veri toplama araçları gönüllü olan ve sözel onamları alınan öğrencilere sınıflarında ve derslerinin bitiminde, ders aralarında kantinlerde uygulanmıştır. Anket araştırmacı gözetiminde bire bir ya da sınıflarda toplu olarak

uygulanmıştır. Uygulamadan önce araştırma grubunda bulunan öğrencilere araştırmanın amacı ve yararı anlatılmış, araştırmada kullanılacak veri toplama aracı ile ilgili yönergeler okunmuş, formların işaretlenmesi ile ilgili gerekli bilgiler verilmiştir. Bu anketin yaklaşık olarak uygulanması 10 dakika sürmüştür.

3. 5. Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler bir paket programı (SPSS 22.00) kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada öğrencilerin kişisel bakım ve kozmetik ürünlerine yönelik bilgi ve uygulamaları bağımlı değişken, yaş, cinsiyet, medeni durum, gelir durum algısı, sosyal güvence, yaşanan yer vb. demografik değişkenler bağımsız değişken olarak ele alınmıştır.

Analizden önce verilerin normal dağılıma uygunluğunu belirlemek için One-Sample Kolmogorov- Smirnov testi yapılmış ve verilerin normal dağılıma uymadığı belirlenmiştir ($p < 0.05$). Değişkenlere ait Skewness ve Kurtosis değerleri ile de gerekli kontroller ile serilerin dağılımının normal olmadığı görülmüştür. Bu nedenle verilerin değerlendirilmesinde sayı, frekans, yüzde dağılımları ve Ki-kare önemlilik testi kullanılmıştır. Ki-kare önemlilik testinde gözlenen değerlerin minimum 5 olması sağlanmıştır.

3.6. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın uygulaması için Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (17.07.2018 Karar No:112) ve Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığından (21.12.2018 tarihli ve 47921137-302.08.00.00-622/179 sayılı yazısı) gerekli yazılı izin alınmıştır. Araştırma öncesi; katılımcılara, araştırmanın amacı ve önemi açıklanarak, araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı ve verilerin gizliliğinin sağlanacağı vurgulanarak, katılımcıların aydınlatılmış sözlü onamları alınmıştır.

4.BULGULAR

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerinin Dağılımı (n=743)

Tanıtıcı Özellikler	n	%
Cinsiyet		
Kadın	323	43.5
Erkek	420	56.5
Yaş		
18-20	298	40.1
21-23	366	49.3
24 yaş ve üzeri	79	10.6
Medeni Durum		
Evli	3	0.4
Bekâr	708	95.3
Diğer*	32	4.3
Fakülte/Yüksekokul		
Fen Fakültesi	47	6.3
Edebiyat Fakültesi	91	12.2
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	129	17.4
Spor Bilimleri Fakültesi	30	4.0
Eğitim Fakültesi	113	15.2
Meslek Yüksekokulu	113	15.2
Sağlık Bilimleri Fakültesi	77	10.4
Mühendislik Fakültesi	53	7.1
Su Ürünleri Fakültesi	3	0.4
Teknoloji Fakültesi	27	3.6
Tıp Fakültesi	28	3.8
Turizm Fakültesi	32	4.3
Gelir Durumunu Değerlendirme		
Gelir giderden az	281	37.8
Gelir gidere eşit	373	50.2
Gelir giderden fazla	89	12.0
Sosyal Güvence		
Var	453	61.0
Yok	290	39.0

* boşanmış, dul, resmi olarak evli fakat ayrı yaşamakta

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerinin Dağılımı (n=743) (Devam)

	n	%
Çalışma Durumu		
Evet	93	12.5
Hayır	650	87.5
Öğrenim Kredisi Alma Durumu		
Evet	359	48.3
Hayır	384	51.7
Burs Alma Durumu		
Evet	164	22.1
Hayır	579	77.9
Yaşanılan Yer		
Aileyle aynı evde	60	8.1
Tek başına evde	112	15.1
Yurtta	301	40.5
Ev arkadaşıyla aynı evde	261	35.1
Akrabayla aynı evde	9	1.2
Cilt Tipi		
Normal	266	35.8
Yağlı	154	20.7
Kuru	83	11.2
Hassas	70	9.4
Karma	170	22.9
Kronik Hastalığa Sahip Olma Durumu		
Var	51	6.9
Yok	692	93.1
Düzenli İlaç Kullanma Durumu		
Var	242	32.6
Yok	501	67.4
Alerjik Olma Durumu		
Var	141	19.0
Yok	602	81.0
Lekeye Sahip Olma Durumu		
Var	160	21.5
Yok	583	78.5
Ciltte İze Sahip Olma Durumu		
Var	242	32.6
Yok	501	67.4

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerinin Dağılımı (n=743) (Devam)

	n	%
Estetik Operasyon Geçirme Durumu		
Evet	21	2.8
Hayır	722	97.2
Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerine Ayrılan Aylık Bütçe (TL)		
0-50 TL	286	38.5
51-100 TL	279	37.6
101-200 TL	118	15.9
201 TL ve daha fazla	60	8.1
Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerine İlişkin Bilgi Alma İsteği		
Evet	385	51.8
Hayır	358	48.2

Tablo 1’de araştırmaya katılan öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre dağılımı verilmiştir. Öğrencilerin %43.5’i kız, %56.5’i erkek olup; %40.1’i 18-20 yaş grubunda, %49.3’ü 21-23 yaş grubunda ve %10.6’sı 24 yaş ve üzeri yaş grubunda bulunmaktadır. Ayrıca öğrencilerin %0.4’ünün evli olduğu, %95.3’ünün ise bekar olduğu, %4.3’ünün ise boşanmış, dul, resmi olarak evli fakat ayrı yaşadığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin eğitim gördükleri fakültelere göre dağılımı incelendiğinde; %6.3’ünün Fen Fakültesi, %12.2’sinin Edebiyat Fakültesi, %17.4’ünün İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, %4’ünün Spor Bilimleri Fakültesi, %15.2’sinin Eğitim Fakültesi, %15.2’sinin Meslek Yüksekokulu, %10.4’ünün Sağlık Bilimleri Fakültesi, %7.1’inin Mühendislik Fakültesi, %0.4’ünün Su Ürünleri Fakültesi, %3.6’sının Teknoloji Fakültesi, %3.8’inin Tıp Fakültesi ve %4.3’ünün Turizm Fakültesi öğrencisi oldukları saptanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin; %12.5’i çalışırken, %87.5’i herhangi bir işte çalışmadığı, öğrencilerin; hemşire, garson, aşçı, fitness antrenörü, satış danışması, komi, kısmi zamanlı öğrenci programı çalışanı gibi görevlerde çalıştıkları belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin; %61’inin sosyal güvencesi var iken, %39’unun sosyal güvencesinin olmadığı, %48.3’ü öğrenim kredisi alırken, %51,7’sinin öğrenim kredisi almadığı, %22.1’i burs alırken, %77.9’unun burs almadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin gelir durumlarına bakıldığında %37.8’inin gelir durumunun giderinden az olduğu, %50.2’sinin gelir

durumunun giderine eşit olduğu ve %12'sinin gelir durumunun giderinden fazla olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşadıkları yerler incelendiğinde %40.5'inin yurttta kaldığı, %35.1'inin ev arkadaşıyla aynı evde kaldığı, %15.1'inin tek başına evde kaldığı, %8.1'inin ailesiyle aynı evde kaldığı ve %1.2'sinin akrabasıyla aynı evde kaldığı saptanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin cilt tiplerine bakıldığında %35.8'inin normal cilt tipine, %20.7'sinin yağlı cilt tipine, %11.2'sinin kuru cilt tipine, %9.4'ünün hassas cilt tipine ve %22.9'unun karma cilt tipine sahip olduğu ve kızların %15.3'ü karma cilt tipine sahipken erkeklerin %26.5'inin normal cilt tipine sahip olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin %6.9'unun kronik bir rahatsızlığı var iken %93.1'inin kronik bir rahatsızlığı olmadığı, kronik rahatsızlığı bulunan öğrencilerin; egzama, diyabet, astım, tiroid, sinüzit, migren, anemi, reflü, gastrit gibi rahatsızlıklarının olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin %5.8'i ilaç kullanırken %94.2'si herhangi bir ilaç kullanmadığı, %19'unun alerjisi varken, %81'inin herhangi bir alerjisi olmadığı belirlenmiştir. Alerjisi bulunan öğrencilerin; aloe-vera, arı, polen, toz, besin, güneş, soğuk, nikel, ilaç gibi etkenlere alerjileri olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %21.5'inin lekesi varken, %78.5'inin herhangi bir lekesi olmayıp, lekesi olan öğrencilerin; sivilce lekesi, doğum lekesi, egzama lekesi, ben lekesi, çil lekesi, sedef lekesi, güneş lekesi, çiçek lekesi gibi leke türlerine sahip oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin %32.6'sının vücudunda iz bulunurken, %67.4'ünün vücudunda herhangi bir izi yoktur ve izi olan öğrencilerin; yara izi, dikiş izi, yanık izi, ameliyat izi, aşı izi gibi izlere sahip oldukları belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %2.8'inin estetik operasyon geçirdiği, %97.2'sinin herhangi bir estetik operasyon geçirmediği saptanmıştır. Estetik operasyon geçiren öğrencilerin; kulak kepçeliği, çene sivriltme, burun estetiği, jinekomasti, ben kaldırma, implant/diş estetiği gibi operasyon geçirdikleri belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünleri için ayırdıkları aylık bütçeye bakıldığında; %38.5'inin aylık 0-50 TL, %37.6'sının aylık 51 ve 100 TL, %15.9'unun aylık 101 ve 200 TL ve %8.1'inin aylık 201 TL ve üzeri bütçe ayırdığı belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım

ürünler hakkında bilgi alma isteği ile ilgili öğrencilerin %51.8'i bilgi almak isterken %48.2'sinin bilgi almak istemediği belirlenmiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünü Kullanma Durumu ve Kullanılan Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürün Türlerine Göre Dağılımları (n=743)

Kullanılan Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürün Çeşitleri	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürün Kullanma Durumu	662	89.1	81	10.9
Nemlendirici	457	61.5	286	38.5
Temizleyici	431	58.0	312	42.0
Tonik ve Arındırıcı Ürünler	278	37.4	465	62.6
Güneş Koruyucular	322	43.3	421	56.7
Saç Bakım Ürünleri	587	79.0	156	21.0
Tırnak Bakım Ürünleri	263	35.4	480	64.6
Özel Bakım Ürünleri	32	4.3	711	95.7
Makyaj/Güzellik Ürünleri	317	42.7	426	57.3
Parfüm/Deodorant	710	95.6	33	4.4
Roll-on	386	52.0	257	34.4
Diğer*	3	0.4	740	99.6

*evde yapılan doğal maskeler, pirinç unu maskesi

Araştırmaya katılan öğrencilerin %89.1'inin kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini kullandığı, %10.9'unun bu ürünleri kullanmadığı belirlenmiştir. Kullanılan kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine bakıldığında; öğrencilerin %61.5'inin nemlendirici ürünleri, %58'inin temizleyici ürünleri, %37.4'ünün tonik ve arındırıcı ürünleri, %43.3'ünün güneş koruyucu ürünleri, %79'unun saç bakım ürünlerini, %35.4'ünün tırnak bakım ürünlerini, %4.3'ünün özel bakım ürünlerini, %42.7'sinin makyaj ve güzellik ürünlerini, %95.6'sının parfüm ve deodorant ürünlerini %34.4'sinin roll-on ürünlerini günlük hayatta kullandıkları belirlenmiştir.

Tablo 3: Öğrencilerin Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerine İlişkin Bilgi Kaynaklarına Göre Dağılımları (n=743)

Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerine İlişkin Bilgi Kaynakları	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
Daha önce ürünü kullanan kişiler (aile, arkadaş, vb.)	568	76.4	175	23.6
Dermatolog	266	35.8	477	64.2
Aile Hekimi	147	19.8	596	80.2
Eczacı	263	35.4	480	64.6
Kuaför	290	39.0	453	61.0
Güzellik Uzmanı	138	18.6	605	81.4
Gazete/Dergi	146	19.7	597	80.3
TV /Reklam	284	38.2	459	61.8
İnternet	572	77.0	171	23.0
Diğer*	5	0.7	738	99.3

* katalog, ürün üzerindeki içerik kısmı vb.

Araştırmaya katılan öğrencilerinin kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine yönelik bilgi elde ederken %76.4'ünün ürünü daha önce kullanan kişilere, %39'unun kuaföre, %18.6'sının güzellik uzmanına, %35.4'ünün eczacıya, %35.8'inin dermatolog ve %19.8'inin aile hekimine danıştığı belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine yönelik bilgi alırken %77'si internet, %19.7'si gazete/dergi, %38.2'si TV/Reklam'ı gibi bilgi kaynaklarını kullandığı belirlenmiştir.

Tablo 4: Öğrencilerin Kozmetik ve Kişisel Bakım Kelimelerinin Anlamlarına Yönelik Çağrışım Durumu Dağılımı (n=743)

Kozmetik ve Kişisel Bakım Kelime Anlamlarının Ne Çağrıştırdığı	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
Temizlik	680	91,5	63	8.5
Karizmatik Bir Görünüm	395	53,2	348	46.8
Güzellik-Güzel Görünüm	594	79,9	149	20.1
Özel Ürünlerle Bakım	379	51.0	364	49.0
Hiçbir Fikrim Yok	19	2,6	724	97.4
Diğer*	8	1,1	735	98.9

*kadın, özgüven, statü-kimlik, görüntü odaklı düşünme

Araştırmaya katılan öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım kelimelerine ilişkin çağrışım durumu incelendiğinde %91.5'i temizlik, %53.2'si karizmatik bir görünüm, %79.9'u güzellik/güzel görünüm, %51'i özel ürünlerle bakım gibi anlamlar çağrıştırdığı ayrıca %2.6'sının herhangi bir fikrinin olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 5: Öğrencilerin Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerini Kullanım Sürecindeki Davranışlarının Dağılımı (n=743)

Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerini Kullanma Süreci Davranışları	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
Kullanma Talimatına Uygun Kullanma	637	85.7	106	14.3
Kullanma Süresine Uygun Kullanma	580	78.1	163	21.9
Saklama Koşullarına Uygun Kullanma	547	73.6	196	26.4

Araştırmaya katılan öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullanırken %85.7'sinin ürünleri kullanma talimatına uygun kullanmaya, %78.1'inin ürünleri kullanma süresine uygun kullanmaya, %73.6'sının ürünleri saklama koşullarına uygun kullanmaya dikkat ettiği belirlenmiştir.

Tablo 6: Öğrencilerin Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerini Kullanımına Bağlı Reaksiyon Gelişimi, Gelişen Reaksiyon Türü ve Reaksiyona Verilen Tepkiler (n=743)

Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerine Bağlı Reaksiyon Gelişim Süreci	n	%
Reaksiyon Gelişme Durumu		
Evet	171	23.0
Hayır	572	77.0
Reaksiyon Türü		
Kaşıntı	105	14.1
Kızarıklık	106	14.3
Ödem	5	0.7
Döküntü	43	5.8
Lekelenme	22	3.0
Renk Değişikliği	20	2.7
Sivilce(akne) Gelişimi	20	2.7
Reaksiyona Verilen Tepki		
Ürünü Bırakma	128	17.2
Doktora Gidip İlaç Kullanma	44	5.9
Kendiliğinden Geçmesini Bekleme	47	6.3
Ürünü Değiştirme	55	7.4
Ürünü Kullanmaya Devam Etme	2	0.3

Araştırmaya katılan öğrencilerde kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine bağlı reaksiyon gelişme durumu ile ilgili %23'ünde reaksiyon geliştiği, %77'sinde ise herhangi bir reaksiyon gelişmediği belirlenmiştir. Öğrencilerin %14.1'inde kaşıntı, %14.3'ünde kızarıklık, %0.7'sinde ödem, %5.8'inde döküntü, %3'ünde lekelenme, %2.7'sinde renk değişikliği ve aynı oranda sivilce (akne) gelişimi gibi reaksiyonların görüldüğü belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel bakım ve kozmetik ürün kullanırken yan etkiyle karşılaştığında verdikleri tepkiye ilgili %17.2'si ürün bırakma, %5.9'u doktora gidip ilaç kullanma, %6.3'ü kendiliğinden geçmesini bekleme, %7.4'ü ürünü değiştirdikleri, %0.3'nün ürünü kullanmaya devam ettiği belirlenmiştir. Tabloda belirtilmemesine rağmen katılımcılar reaksiyona neden olan ürünleri; nemlendirici, belirsiz, tonik, maske, sivilce kremi, yüz temizleme jeli, fondöten, deodorant, parfüm, güneş koruyucu ürünler, ağda vb. sözel olarak ifade etmişlerdir.

Tablo 7: Öğrencilerin Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerini Muhafaza ve Temin Ettikleri Yer ve Ürün Seçme Kriterlerinin Dağılımı (n=743)

Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerinin Muhafaza ve Temin Ettikleri Yer ile Ürün Seçme Kriterleri	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
Ürünü Muhafaza Ettikleri Yer				
Kutusunda	427	57.5	316	42.5
Çekmece	374	50.3	369	49.7
Makyaj Çantasında	196	26.4	547	73.6
Başka Bir Kutu da	52	7.0	691	93
Buzdolabında	88	11.8	655	88.2
Ürünü Temin Ettikleri Yer				
Eczane	377	45.4	366	54.6
Market	309	41.6	434	58.4
Parfümeri	326	43.9	417	56.1
Kuaför/Güzellik Salonu	111	14.9	632	85.1
Direk Satış Noktaları	480	64.6	263	35.4
Diğer*	25	3.4	718	96.6
Ürün Seçme Kriterleri				
Otoritelerden Onay Almış Ürün	499	67.2	244	32.8
Kullanıcı Yorumları	552	74.3	191	25.7
Satıcı Tavsiyesi	256	34.5	487	65.5
Arkadaş Tavsiyesi	531	71.5	212	28.5
Cilt Tipine Uygun Ürün	615	82.8	128	17.2
Doğal Ürün	477	64.2	266	35.8
Bütçeye Uygun Ürün	606	81.6	137	18.4
Popüler Marka Ürünü	256	35.7	487	64.3
Kritere Dikkat Etmeme	37	5.0	706	95.0

*internet, katalog

Araştırmaya katılan öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünleri alma yerleriyle ilgili %45.4'ünün eczane, %41.6'sının market, %43.9'unun parfümeri, %14.9'unun kuaföre/güzellik merkezi, %64.6'sının direk satış noktalarından aldıkları saptanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini muhafaza etme yerleriyle ilgili %57.5'inin kutusunda, %50.3'ünün çekmece, %26.4'ünün makyaj çantasında, %7'sinin başka bir kutuda ve %11.8'inin buzdolabında muhafaza ettikleri belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencileri kozmetik ve kişisel bakım ürünleri seçerken dikkat ettikleri kriterlerle ilgili %67.2'sinin otoritelerden onay almış ürün olmasına, %74.3'ünün kullanıcı yorumlarına %34.5'inin satıcı tavsiyesine, %71.5'inin

arkadaş tavsiyesine, %82.8'inin cilt tipine uygun ürünler kullanmaya, %64.2'sinin doğal ürünler kullanmaya, %81.6'sının bütçesine uygun ürünler kullanmaya, %35.7'sinin popülaritesi olan markaların ürünlerini kullanmaya dikkat ettikleri ayrıca öğrencilerin %4.7'sinin herhangi bir kritere dikkat etmediği belirlenmiştir.

Tablo 8: Öğrencilerin Kullandıkları Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürün Markalarını Değiştirme Sıklığının Dağılımı (n=743)

Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürün Markasını Değiştirme Sıklığı	n	%
Hiç	289	38.2
Üç Ayda Bir	12	1.6
Altı Ayda Bir	231	31.1
Yılda Bir	127	17.1
Diğer*	84	11.3

* herhangi bir reaksiyon geliştiğinde, etki etmemeye başladığında ve sıkıldığında

Araştırmaya katılan öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünü marka değiştirme sıklığı ile ilgili %38.9'unun ürün markasını değiştirmedeği, %1.6'sının üç ayda bir , %31.1'inin altı ayda bir ve %17.1'inin yılda bir kozmetik ve kişisel bakım ürün markası değiştirdikleri belirlenmiştir.

Tablo 9: Öğrencilerin Kişisel Bakımlarını Gerçekleştirme Şekillerine Göre Dağılımları (n=743)

Kişisel Bakımı Gerçekleştirme Şekli	n	%
Kendisi	715	96.2
Güzellik Merkezine Gitme	74	10.0
Kuaföre Gitme	234	31.5
Diğer*	4	0.5

*anne, arkadaş

Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel bakımını gerçekleştirme şekillerine bakıldığında %96.2'sinin kişisel bakımını kendisinin yaptığı, %10'unun güzellik merkezine gittiği, %31.5'inin kuaföre gittiği belirlenmiştir.

Tablo 10: Öğrencilerin Kişisel Bakımını Gerçekleştirmek İçin Kuaför/Güzellik Salonuna Gitme Sıklığı ve Gitme Nedenlerinin Dağılımı (n=743)

Kuaför/Güzellik Salonuna Gitme Sıklığı ve Nedenleri	n	%
Kuaföre Gitme Sıklığı		
Hiç	18	2.4
Ayda Birden Fazla	43	5.8
Ayda Bir	460	61.9
Üç Ayda Bir	120	16.2
Altı Ayda Bir	50	6.7
Yılda Bir	36	4.8
Diğer*	16	2.2
Güzellik Merkezine Gitme Sıklığı		
Hiç	356	47.9
Ayda Birden Fazla	8	1.1
Ayda Bir	162	21.8
Üç Ayda Bir	90	12.1
Altı Ayda Bir	36	4.8
Yılda Bir	84	11.3
Diğer**	7	0.9
Kuaför/Güzellik Merkezine Gitme Nedenleri		
Kaş Aldırma	305	41.0
Ağda	240	32.5
Manikür	104	14.0
Pedikür	78	10.5
Lazer Epilasyon	135	18.2
Kimyasal Epilasyon	35	4.7
İğneli Epilasyon	13	1.7
Diğer***	11	1.5

*düğün, aklına geldikçe, kendini kötü hissettiğinde

** düğün, aklına geldikçe, kendini kötü hissettiğinde

** cilt bakımı, saç bakımı

Araştırmaya katılan öğrencilerin kuaföre gitme sıklığı incelendiğinde %5.8'inin ayda birden fazla , %61.9'unun ayda bir, %16.2'sinin üç ayda bir, %6.7'sinin altı ayda bir, %4.8'inin yılda bir kuaföre gittiği belirlenmiş olup %2.4'ünün ise kuaföre hiç gitmediği belirlenmiştir. Öğrencilerin güzellik merkezine gitme sıklığı incelendiğinde %1.1'inin ayda birden fazla, %21.8'inin ayda bir, %12.1'inin üç ayda bir, %4.8'inin altı ayda bir, %11.3'ünün yılda bir güzellik merkezine gittiği, %47.9'unun güzellik salonuna hiç gitmediği belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin kuaför/güzellik merkezine gitme nedenleriyle ilgili %41'inin kaş aldırma, %32.5'inin ağda, %14'ünün manikür, %10.5'inin pedikür, %18.2'sinin lazer epilasyon, %4.7'sinin kimyasal epilasyon, %1.7'sinin iğneli epilasyon gibi nedenlerle kuaför/güzellik merkezine gittikleri belirlenmiştir.

Tablo 11: Öğrencilerin Bazı Tanıtıcı Özelliklerine Göre Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünleri Kullanma Durumlarına Göre Dağılımlarının Karşılaştırılması (n=743)

Tanıtıcı Özellikler	Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünleri Kullanma Durumu		İstatistiksel Değerlendirme	
	n	%	χ^2	p*
Yaş				
18-20	269	90.3	1.1973	0.050
21-23	325	88.8		
24 yaş ve üzeri	68	86.1		
Medeni Durum				
Evli	3	100.0	0.452	0.789
Bekâr	631	89.1		
Diğer	28	87.5		
Gelir Durumu				
Gelir giderden az	242	86.1	7.837	0.020
Gelir gidere eşit	334	89.5		
Gelir giderden fazla	86	96.6		
Sosyal Güvence				
Var	421	92.9	17.598	0.000
Yok	241	83.1		
Çalışma Durumu				
Evet	81	87.1	0.438	0.508
Hayır	581	89.4		

Tablo 11: Öğrencilerin Bazı Tanıtıcı Özelliklerine Göre Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünleri Kullanma Durumlarına Göre Dağılımlarının Karşılaştırılması (n=743) (Devam)

	n	%	x ²	p*
Öğrenim Kredisi Alma Durumu				
Evet	323	90.0	0.546	0.460
Hayır	339	88.3		
Burs Alma Durumu				
Evet	153	93.3	3.812	0.510
Hayır	509	87.9		
Cilt Tipi				
Normal	239	89.8	13.634	0.009
Yağlı	127	82.5		
Kuru	71	85.5		
Hassas	65	92.9		
Karma	160	94.1		

* p<0.05

Tablo 11'e göre öğrencilerin bazı tanıtıcı özellikleri ile kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullanma durumları karşılaştırılmış, aralarında anlamlı bir fark olmamakla birlikte 18-20 yaş grubundaki öğrencilerin daha çok kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullandığı bulunmuştur (p>0.05). Ayrıca medeni durum ile kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullanma arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (p>0.05). Yapılan analizlerde öğrencilerin gelir durumuyla kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullanma durumu arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiş ve geliri giderinden fazla olan öğrenciler diğerlerine göre daha fazla oranda kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullandığı tespit edilmiştir (p<0.05). Ayrıca sosyal güvenceye sahip olma durumuyla kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullanma durumu arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiş; sosyal güvenceye sahip olan öğrencilerin diğerlerine göre daha fazla oranda kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullandığı tespit edilmiştir (p<0.05). Öğrencilerin çalışma, öğrenim kredisi ve burs alma durumuna göre kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullanma durumu incelendiğinde anlamlı bir fark bulunamamış fakat herhangi bir işte çalışmayan, öğrenim kredisi ve burs alan bireylerin daha fazla oranda kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullandığı tespit edilmiştir (p>0.05). Öğrencilerin cilt tipine göre kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullanma durumu arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiş ve karma cilt tipine

sahip bireylerin diğerlerine göre daha fazla oranda kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullandığı tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Tablo 12: Öğrencilerin Cinsiyete Göre Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerine Yönelik Davranışların Karşılaştırılması (n=743)

Kişisel Bakım Ürünlerine Yönelik Davranışlar	Cinsiyet				İstatistiksel Değerlendirme	
	Kız		Erkek		χ^2	p
	n	%	n	%		
Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünü Kullanma Durumu						
Evet	318	98.5	344	81.9	51.469	0.000
Hayır	5	1.5	76	18.1		
Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünleri İçin Aylık Ayrılan Bütçe (TL.)						
0-50 TL.	87	26.9	199	47.4	52.450	0.000
51-100 TL.	123	38.1	156	37.1		
101-200 TL.	69	21.4	49	11.7		
201 TL ve üzeri	44	13.6	16	3.6		
Kozmetik ve Kişisel Bakım Kelimelerinin Anlam İfade Etme (Çağrışım) Durumu						
Evet	80	24.8	122	29.0	1.689	0.194
Hayır	243	75.2	298	71.0		
Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerini Danışarak Alma						
Evet	44	13.6	31	7.4	7.837	0.005
Hayır	279	86.4	389	92.6		
Kişisel Bakım ve Kozmetik Ürünü Seçme Kriterlerini Göz Önünde Bulundurma						
Evet	173	53.6	174	41.4	11.381	0.003
Hayır	150	46.4	245	58.3		

* $p<0.05$

Tablo 12'ye göre öğrencilerin tanıtıcı özelliklerden cinsiyete göre kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine yönelik davranışı karşılaştırılmıştır. Öğrencilerin cinsiyeti ile kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullanma durumu arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Buna göre kız öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullanma durumunun erkek öğrencilere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin cinsiyetleri ile kozmetik ve kişisel bakım ürünleri için aylık ayrılan bütçe durumu arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir buna göre kız öğrenciler erkek öğrencilere oranla kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine aylık daha fazla bütçe ayırmaktadırlar ($p<0.05$). Kız öğrencilerin %38.1'i 51-100 TL arasında bütçe ayırırken erkek öğrencilerin %47.4'ü 0-50 TL arasında bütçe ayırmaktadır. Öğrencilerin cinsiyeti ile kozmetik ve kişisel bakım sözcüklerinin çağrışım durumu arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Öğrencilerin cinsiyeti ile kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini danışarak alma durumu arasında anlamlı bir fark olduğu ve buna göre kız öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünleri alırken erkek öğrencilere oranla daha fazla danıştığı (daha önce kullanan kişi, eczane, dermatolog vs.) tespit edilmiştir ($p<0.05$). Ayrıca öğrencilerin cinsiyet durumuyla kişisel bakım ve kozmetik ürünü seçme kriteri durumu arasında da anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Kız öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünleri alırken erkek öğrencilere göre daha fazla oranla ürün seçme kriterine dikkat ettiği tespit edilmiştir.

Tablo 13: Öğrencilerin Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünü Kullanma ile Ürünleri Danışarak Alma, Vücutta İz ve Lekeye Sahip Olma Durumuna Göre Dağılımlarının Karşılaştırılması (n=743)

Kozmetik Ve Kişisel Bakım Ürünleriyle Vücutta Leke Ve İze Sahip Olma Durumu	Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünü Kullanma Durumu					
	Evet		Hayır		İstatistiksel Değerlendirme	
	n	%	n	%	χ^2	P
Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerini Danışarak Alma						
Evet	70	10.6	5	6.2	1.540	0.215
Hayır	592	89.4	76	93.8		
Vücutta Herhangi Bir İze Sahip Olma Durumu						
Evet	215	32.5	27	33.3	0.024	0.877
Hayır	447	67.5	54	66.7		
Vücutta Herhangi Bir Lekeye Sahip Olma Durumu						
Evet	148	22.4	12	14.8	2.429	0.119
Hayır	514	77.6	69	85.2		

* $p < 0.05$

Tablo 13'e göre öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünü kullanım durumu ile kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini danışarak alma, vücutta iz veya lekeye sahip olma durumları karşılaştırılmış ve aralarında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0.05$). Yani öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünü kullanması bu ürünleri danışarak aldığı anlamına gelmemektedir. Ayrıca öğrencilerin vücudunda herhangi bir iz veya leke olması kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini daha fazla oranda kullanıyor ya da daha az oranda kullanıyor anlamına gelmemektedir.

5. TARTIŞMA

Bu bölümde, üniversite öğrencilerinin kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine yönelik bilgi ve uygulamalarının belirlenmesine yönelik araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda tartışmasına yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre dağılımına bakıldığında, öğrencilerin yarıya yakınının (%49.3) 21-23 yaş grubunda olduğu görülmektedir (Tablo 1). Çalışma da 21-23 yaş grubunda ki öğrenciler arasında kozmetik ve kişisel bakım ürün kullanımı % 89.1'dir (Tablo 2). Benzer konuda yapılan çalışmalarda 22 yaş ve üzeri yaş grubundaki öğrenciler arasında kozmetik ürün kullanımını %98.8 (Kaymak ve ark, 2007), 19-24 yaş grubu arasında kozmetik ürün kullanımı %97.8 (Dibaba ve ark, 2013), 19-26 yaş grubu arasında kozmetik ürün kullanımı %97.3 (Meharie ve ark, 2014) olarak bulmuştur. Binego ve arkadaşlarının (2014) yaptığı çalışmada katılımcıların %85'inin kozmetik ürün kullandığı belirlenmiştir. Bu sonuçlar üniversite çağında öğrenciler arasında kozmetik ve kişisel bakım ürün kullanımının oldukça yaygın olduğunu göstermektedir.

Araştırmada öğrencilerin cinsiyetine bakıldığında yarıdan fazlasının (%56.5) erkek ve %43.5'inin kız , kızlar arasında kozmetik ve kişisel bakım ürünü kullanma oranı %98.5, erkekler arasında %81.9 olduğu bulunmuştur (Tablo 1). Samsan ve arkadaşlarının (2017) çalışmasında kızların kozmetik kullanım oranı %97.8 iken erkeklerde bu oran %82.8'dir. Bu durum toplumda kozmetik denilince akla ilk gelenin kadın figürü olmasıyla ilişkilendirilebilir (Özgen, 2017; Oğuz,2010). Toplumda kozmetik denilince akla gelen ilk şey; makyaj, kadın, güzellik, güzelleşmek gibi kavramlardır. Oysa ki günlük hayatımız da muhakkak kullandığımız; şampuanlar, duş jelleri, diş macunları, saç kremleri, tıraş losyonları, sabunlar da dahil olmak üzere birçok ürün kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kapsamında olup, toplumda 7'den 70'e cinsiyet fark etmeksizin her bireyin günlük hayatında yüksek oranda kullanıldığını göstermektedir.

Araştırmada öğrencilerin %23'ünde kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine yönelik, kızarıklık (%14.1) ve kaşıntı (%14.3), alerjik reaksiyon (%14.1) gibi reaksiyonlar geliştiği (Tablo 6), %35.8'inin normal cilt yapısına sahip oldukları

saptanırken (Tablo1), çalışma sırasında bazı katılımcıların hangi cilt tipine sahip olduğunu sormaları onların kendi cilt tipleri konusunda herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Bu durumda katılımcılarda gelişen alerjik reaksiyonlar; bireylerin cilt tipini tam olarak bilmemesine ve yanlış ürün seçmelerine bağlanabilir. Bu da bize ürün alınmadan önce cilt tipinin belirlenmesi ve buna yönelik bir uzmana danışılması gerektiğini göstermektedir. Literatüre bakıldığında çalışmalarda kozmetik ve kişisel bakım ürün kullanımına bağlı olarak sırasıyla; %21.1, %15.6, %18.4, %31.8, %45.7 oranında yan etki geliştiği bulunmuştur (Kaymak ve ark, 2007; Gümüş, 2013; Dibaba ve ark, 2013; Meharie ve ark, 2014; Binego ark, 2014). Gelişen yan etkilere baktığımızda sıklıkla; kızarıklık, alerjik reaksiyon, solunum ve nefes darlığı, döküntü, akne oluşumudur (Gümüş,2013; Kaymak ve ark,2007; Dibaba ve ark,2013; Meharie ve ark,2014). Yan etkiye sebep olan ürünlere baktığımızda; deodorant, parfüm, losyon, vücut kremleri olduğu saptanmıştır. (Gümüş,2013; Kaymak ve ark,2007; Dibaba ve ark,2013; Meharie ve ark,2014). Bilindiği gibi kozmetik ürünler karmaşık yapıya sahiptir. Kozmetik firmaları ürünleri satışa sunmadan çeşitli testler yapsalar da bu testler az sayıda örneklem grubu üzerinde yapılmaktadır. Bu durum kozmetik ürünlere gösterilen tepkinin bireylere göre farklılık göstermesi alerji gibi istenmeyen durumların gelişmesine (Kaymak, Tırnaksız, 2007), hatta bireylerde geri dönüşü olmayan fiziksel ve ruhsal bozukluklara yol açmakta, kozmetik ürün seçiminde bireysel farklılığın ve profesyonel danışmanlık almanın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Çalışmada öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünleri için harcadıkları aylık bütçeye bakıldığında %38.5'inin 0-50 TL harcama yaptığı belirlenmiştir (Tablo 1). Kozmetik ürün tüketimi için harcadıkları paranın düşüklüğü göz önüne alındığında; ucuz, kalitesi düşük ya da tam olarak içeriği bilinmeyen ürünleri tercih etmelerinin öğrencilerin kozmetik ürünlerin yan etkileri yönünden daha fazla risk altında olduklarını düşündürmektedir. Ayrıca öğrencilerin %40.5'inin yurttan, %35.1'inin ev arkadaşıyla aynı evde yaşadığı belirlenmiştir (Tablo 1) ve bu da bize aynı yerde yaşayan akranlar arası ortak ürün kullanıldığı fikrini verebilir, böylelikle kişiye özel kullanılması gereken bu ürünleri öğrencilerin birlikte kullanması, paylaşması gibi faktörlerin de yan etki oranını arttırmış olabileceğini söyleyebiliriz. Meharie ve arkadaşlarının (2014) yaptığı çalışmada öğrencilerin %77.1'inin kozmetik

ve kişisel bakım ürünü paylaşımı yaptığı ve kozmetik ve kişisel bakım ürünü paylaşımı ile yan etki görülme oranının istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p<0.05$) belirlenmiştir. Bunun yanı sıra ortak ürün kullanımı sırasında ürünün kutusundan elle alınması durumunda özellikle bulaşıcı hastalıklar yönünden öğrencilerin risk altında olduklarını düşündürmektedir.

Araştırmada öğrencilerin kızarıklık, kaşıntı, alerjik reaksiyon gibi reaksiyonlarla karşılaştıklarında %17.2'sinin ürünü kullanmayı bıraktığı, %7.4'ünün reaksiyona sebep olan ürünü değiştirdiği, %6.3'ünün reaksiyonun kendiliğinden geçmesini beklediği ve yalnızca az bir oranının (%5.9) doktora gidip ilaç kullandığı belirlenmiştir (Tablo 6). Kaymak ve ark. (2007) yaptığı çalışmada da yine benzer sonuçlar elde edilmiş ve öğrencilerin reaksiyonla karşılaştıkları durumda %64'ünün ürünü kullanmayı bıraktığı ve %20'sinin ise doktora gidip ilaç kullandığı belirlenmiştir. Oysa ki öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine yönelik reaksiyonla karşılaştıkları durumlarda yapması gerekenlerin reaksiyona neden olan ürünü kullanmayı bırakıp bir sağlık kuruluşuna ürünle birlikte başvurması, erken dönemde durumun daha da kötüleşmesini önlemek anlamında son derece önemlidir.

Araştırmada öğrencilerin her ne kadar yarıdan fazlası kozmetik ve kişisel bakım ürünleri konusunda bilgi almak istediklerini ifade ederken, yaklaşık yarısının (%48.2) bu konuda bilgi almak istememesi kozmetik ürünlerin yan etkileri düşünüldüğünde düşündürücü bir bulgudur (Tablo 1). Bu durum güvenli kozmetik ve kişisel bakım ürün kullanımının önemine dikkat edilmediğinin ve yeterli farkındalık sağlanamadığı bireylerde istenmeyen yan etki gelişmesi açısından önemli derecede risk altında olduklarını göstermektedir.

Araştırmada öğrenciler kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini kullanırken %85.7'si ürünleri kullanma talimatına uygun olarak kullandığını, %78.1'i ürünleri kullanma süresine dikkat ettiğini, %73.6'sı ise kullandığı ürünleri saklama koşullarına dikkat ettiğini belirtmektedir (Tablo 5). Kaymak ve arkadaşlarının (2007) çalışmasında da benzer şekilde öğrencilerin %93.8'inin ürün etiketini ve %94.4'ünün ürün prospektüsünü okuduğu, Gümüş'ün (2013) çalışmasında bireylerin yalnızca %13.1'inin kozmetik ürünler hakkında genel bilgi edindiği ve %45.5'inin kozmetik ürünler hakkında uyarılara dikkat ettiği bildirilirken, Meharie ve arkadaşlarının (2014)

çalışmasında bireylerin %99.2'sinin ürünlerin etiketine ve % 66.8'inin ürünlerin son kullanma tarihine dikkat etmediği belirlenmiştir. Bilindiği gibi yan etkilerden ve istenmeyen durumlardan korunmanın en etkili yollarından birisi ürünleri kullanmadan önce ve kullanırken; kullanma talimatına, kullanma süresine ve saklama koşullarına uyulmasıdır.

Araştırmada öğrencilerin %95.6'sı parfüm ve deodorant ürünlerini, %79'u saç bakım ürünlerini %61.5'i nemlendirici ürünleri, %58'i temizleyici ürünleri, %52'si roll-on ürünlerini, %47.4'ü özel bakım ürünlerini, %43.3'ü güneş koruyucu ürünleri, %42.7'si makyaj ve güzellik ürünlerini, %37.4'ü tonik ve arındırıcı ürünleri %35.4'ü tırnak bakım ürünlerini günlük hayatta kullandığını belirtmektedir (Tablo 2). Benzer konuda yapılan çalışmalarda, bireylerin günlük hayatında en sık kullandığı kozmetik ürünlerin; losyonlar, saç kozmetikleri, parfüm ve deodorantlar olduğu dikkati çekmektedir (Balkış ve Barış, 2013; Gümüş, 2013). Kullanıcıların günlük hayatta yaygın olarak kullandıkları ürünler hakkında Sağlık Bakanlığınca yasaklanan içerikler konusunda bilgilendirilmelerinin farkındalık düzeylerini arttıracak ve gelişebilecek yan etkilere karşı korunabileceklerini düşündürmektedir.

Araştırmada öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünleri alırken bilgi kaynakları; %76.4'ünün ürünü daha önce kullanan kişilere danıştığı (aile, arkadaş vb.), %39'unun kuaför, %18.6'sının güzellik uzmanı, %35.4'ünün eczacı, %35.8'inin dermatolog ve %19.8'inin aile hekimine danıştığı; %77'sinin internetten, %19.7'sinin gazete/dergiden, %38.2'sinin TV/Reklam'dan bilgi aldığı belirlenirken, %9.2'sinin ise herhangi bir kaynaktan bilgi almadığı belirlenmiştir (Tablo 3). Benzer konuda yapılan çalışmalar incelendiğinde, bireylerin kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine yönelik bilgi alırken; Altunışık ve Sarıkaya'nın çalışmasında (2011) bireylerin deneyim (%22.2), arkadaş tavsiyesi (%14.4), gazete/dergi (%13), televizyon reklamları (%12.7) ve interneti (%10.4) kullandığı, Yıldırım'ın çalışmasında (2016) ise doktorlar (%59.7), yakın çevre (%59.3), TV/Reklam (%51.12) ve ünlü kişilerden (%44.5) bilgi aldıkları belirlenmiştir. Buna göre kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine yönelik bilgi alırken öğrencilerin sağlık profesyonelleri ve alanında uzman kişilerden değil de daha önceden ürünü kullanan kişilerden bilgi alma oranının daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum uzman kişilerden danışmanlık alınmaması şüphesiz ki istenmeyen durumlar, bireylerin bedensel sağlığının yanı sıra ruh sağlıkları üzerinde

de olumsuz etkiler yaşanmasına neden olacak, tekrarlı sağlık kuruluşuna başvurma sıklığını arttıracaktır. Ayrıca bireylerin uzman kişiler dışında; bilgi kaynağı olarak görsel ve yazılı medya organları ve sosyal medya üzerinden blogger ve tanınmış kişileri takip etmeleri, bu kişilerin kendi kullandıkları kişisel bakım ve kozmetik ürünler hakkında bilgi vermesi denetim mekanizmasının ne derece önemli olduğunu göstermektedir.

Araştırmada kozmetik ve kişisel bakım kelimelerinin öğrencilere; %91.5'ine temizlik, %79.9'una güzellik/güzel görünüm, %53.2'sine karizmatik görünüm %51'ine özel ürünlerle bakım şeklinde anlamlar çağrıştırdığı bulunmuştur (Tablo 4). Benzer konuda Kaymak ve arkadaşlarının (2007) yaptığı çalışmada kozmetik ve kişisel bakım sözcüklerinin katılımcılara %67.5'inde bakımlı görünüm, %30.6'sında güzel görünüm, %30.6'sında sağlıklı görünüm gibi anlamlar ifade ettiği; Altunışık ve Sarıkaya'nın çalışmasında (2011) %65.4'ünde güzel görünüm, %66'sında hijyenik olmak/temizlik, %44.2'sinde sağlıklı olmak şeklinde anlamlar çağrıştırdığı belirlenmiştir. Literatür ile çalışma sonuçları örtüşmekte olup, öğrencilerde kozmetik ve kişisel bakım ürünü denildiğinde güzellik, karizmatik görünümünden önce temizlik ve bakım anlamlarını çağrıştırmaları bireysel hijyene verilen önemin bir ifadesi olduğunu göstermektedir.

Araştırmada öğrenciler kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini ürün kutusunda (%57,5), çekmecede (%50.3), makyaj çantasında (%26.4), başka bir kutuda (%7) ve buzdolabında (%11.8) muhafaza ettiklerini bildirmektedirler (Tablo 7). Türkiye İlaç Ve Tıbbi Cihaz Kurumu Kozmetik Ürün Kullananlar Ve Satışını Yapanlar İçin Bilgilendirme Kılavuzunda kozmetik ürünün kalite ve güvenliliğinin sürdürülmesi açısından dikkat edilmesi önerilen hususlar kısmında; Kozmetik ürünlerin doğrudan güneş ışığı altında bekletilmemesi, kozmetik ürünlerin, bazı ürünlere özgü durumlar istisna olmak üzere, oda sıcaklığında muhafaza edilmesi, kozmetik ürünlerin aşırı sıcak ve aşırı soğuk ortam koşullarına maruz bırakılmaması; özellikle yüksek sıcaklıkta patlama olasılığı olan ve basınçlı ambalajda sunulan aerosol tipi ürünlerin güneş ışığına maruz kalacak şekilde bekletilmemesi ve güneş ışığı almasa dahi uzun süre sıcak ortamda tutulmaması, uygun saklama koşullarında muhafaza edilmesi, su içermeyen bazı kozmetik ürünlerin (toz formunda bulunan pudralar, farlar gibi) aşırı nemli ortamlarda tutulmaması, emülsiyon yapısında ve akıcı

özellikte olan kozmetik ürünlerin şiddetle çalkalanmaları ve kozmetik ürünlerin karışımlarının ambalajda belirtilen üretici talimatları dışında yapılmaması şeklinde ifadelere yer verilmektedir (TİTCK, 2020). Her ne kadar kozmetik ve kişisel bakım ürünlerinin ürün etiketlerinde belirtildiği üzere genellikle oda sıcaklığında (25°C) muhafaza edilmesi istense de öğrencilerin bu ürünleri uygun olmayan koşullarda saklamaları ürünün bozulmasında yol açabilmekte bu da istenmeyen etkilerin görülmesine neden olabilmektedir. Özellikle kozmetik ve kişisel bakım ürünlerin kendi kutusunda muhafaza edilmeleri uygun nem dengesinin sağlanması açısından son derece önemli olup, uygun nem dengesi sağlanamayan ürünlerin kısa bir süre içinde bozulabileceği ve cilt bütünlüğünün bozulmasına kadar ciddi sağlık problemlerine yol açabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini %64.6'sının direk satış noktalarından, %45.4'ünün eczaneden, %41.6'sının marketlerden, %43.9'unun parfümeri ve %14.9'unun kuaföre/güzellik merkezi gibi yerlerden temin ettiği belirlenmiştir (Tablo 7). Benzer konuda yapılan çalışmalar incelendiğinde; kullanıcıların kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini kozmetik mağazalarından, marketlerden, internet, ürün satış temsilciler (katalog) ve eczanelerden aldıkları görülmektedir (Park ve Park, 2018; Gümüş ve ark, 2013; Altunışık ve Sarıkaya, 2011). Çalışmada katılımcıların önemli bir oranının kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini kozmetik mağazalarından, marketlerden ve ürün satış temsilcilerinden temin etmesi cilt problemleri ve yan etkiler açısından büyük risk oluştururken, yarıya yakınının (%45.4) ürünleri eczaneden temin etmesi, Sağlık Bakanlığı gibi otoritelerin onayı ve denetimi açısından bu riskleri önlemede önemli bir davranış olarak değerlendirilebilir.

Araştırmada öğrenciler kozmetik ve kişisel bakım ürünleri seçerken %82.8'i cilt tipine uygun ürünler kullanmaya, %81.6'sı bütçesine uygun ürünler kullanmaya, %71.5'i arkadaş tavsiyesine, %74.3'ü kullanıcı yorumlarına, %67.2'si otoritelerden onay almış ürün olmasına, %64.2'si doğal ürünler kullanmaya, %35.7'si popüleritesi olan markaların ürünlerini kullanmaya ve %34.5'i satıcı tavsiyesine dikkat ettiğini belirtmektedir (Tablo 7). Tarahi ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında kozmetik ve kişisel bakım ürünleri seçerken bireylerin daha çok ürün markası (%34.6) ve arkadaş tavsiyesine (%30.8), Park ve Park'ın çalışmasında (2018) ürün kalitesi

(%46.2) ve ürün fiyatına (14.5), Papatya'nın çalışmasında (2005) ürünün sağladığı fayda (%51), ürünün fiyatı (%23) ve bütçeye (%23), Gümüş ve arkadaşlarının (2013) çalışmasında marka (%60) ve arkadaş tavsiyesine (%20.8) dikkat ettikleri belirlenmiştir. Benzer çalışmalara bakıldığında bireylerin daha çok ürün markası, fiyatı ve arkadaş tavsiyesine dikkat ettikleri ve çalışmanın literatürle örtüştüğü söylenebilir. Çalışmada bireylerin cilt tipine uygun ürünleri seçmesi (%82.8), doğal ürünler kullanması (%64.2), otoritelerden onay almış ürünler kullanmaya dikkat etmeleri (%62.7) üniversite öğrencilerinin ürün seçme kriteri konusunda daha bilinçli olduklarını düşündürmektedir.

Araştırmada öğrencilerin %41'inin kaş aldırma, %32.5'inin ağda, %14'ünün manikür, %10.5'inin pedikür, %24.6'sının epilasyon gibi nedenlerle kuaför/güzellik merkezine gittikleri belirlenmiştir (Tablo 10). Kaymak ve arkadaşlarının (2007), Altunışık ve Sarıkaya'nın (2011) çalışmasında da bireylerin en çok kaş aldırma, ağda, manikür ve cilt bakımı nedenleriyle kuaför/güzellik merkezine gittikleri belirlenmiştir. Bireylerin kuaför ve güzellik merkezine gitme nedenleri literatürle örtüşmektedir. Manikür-pedikür yaptırırken bireylerin kendi manikür setlerini, manikür öncesi yapılan nemlendirme için kendi manikür kaplarını kullanması hijyen açısından önemlidir. Ağda, manikür, pedikür vb. işlemler sırasında kanamaların olması, kullanılan ürünlerin uygun şekilde dezenfekte ve sterilize edilmemesi, ürünlerin ortak kullanılması, uygulama yapan kişinin eldiven kullanmaması başta alerjik reaksiyonlar olmak üzere, HIV, AIDS, Hepatit B,C gibi kan ve kan ürünleriyle bulaşan hastalıkların yanı sıra, HPV ve mantar gibi temasla bulaşan hastalıklar yönünden bireyleri risk altında kalmalarına yol açmaktadır.

Araştırmada katılımcıların bazı demografik değişkenlerle kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine ilişkin istatistiksel değerlendirilmeleri yapılmıştır. Araştırmada bazı demografik değişkenlere göre kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini kullanma durumu arasında yapılan istatistiksel testler sonucunda; cinsiyet, gelir durumu, sosyal güvence, cilt tipi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuş olup ($p < 0.05$), çalışma durumu, medeni durum, öğrenim kredisi ve burs alma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p > 0.05$) (Tablo 11). Gümüş'ün (2013) yaptığı çalışmada da benzer şekilde cinsiyet ile kozmetik ürün kullanma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < 0.05$). Buna

göre kız öğrencilerin (%98.5) kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullanma durumunun erkek öğrencilere göre (%81.9) daha fazla olduğu söylenebilir. Meharie ve arkadaşlarının (2014) yaptığı çalışmada da benzer şekilde gelir durumu ile kozmetik ürün kullanma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Buna göre öğrencilerin gelir durumu arttıkça kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini kullanma durumunun da arttığı söylenebilir. Öğrencilerin sosyal güvenceye sahip olma durumu ve cilt tipiyle kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullanma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 11). Yani sosyal güvencesi olan öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini daha fazla kullandığını (%92.9), cilt tipine göre kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullanma arasında olumlu bir ilişkinin olduğunu ve karma cilt tipine sahip öğrencilerin daha fazla kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullandığını (%94.1) söyleyebiliriz. Literatürde sosyal güvenceye sahip olma ve cilt tipine göre kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullanma durumu arasında ilişkiye yönelik herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Ancak bireylerin sosyal güvenceye sahip olması durumunda; kozmetiklere yönelik herhangi bir sağlık kuruluşuna başvurarak daha rahat bilgi edinebileceklerini ve eczanelerden bu ürünleri daha rahat elde edebilecekleri söylenebilir. Öğrencilerin herhangi bir işte çalışma, burs ve kredi alma durumu gelir durumunu arttıracığından kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini kullanma oranını arttırabileceği düşünülmeyle birlikte, aralarındaki istatistiksel ilişkiye bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$) (Tablo 11). Çalışma da medeni durum ile kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini kullanma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$) (Tablo 11). Altunışık ve Sarıkaya'nın (2011) çalışmasında ise medeni durum ile kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini kullanma arasında anlamlı bir fark olduğu ve bekar olan bireylerin kişisel bakımlarına evli bireylere göre daha çok dikkat ettikleri belirlenmiştir.

Araştırmada öğrencilerin cinsiyete göre kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine yönelik davranışları arasında istatistikler sonucunda; öğrencilerin cinsiyetleri ile kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine ayrılan aylık bütçe, kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini danışarak alma, kozmetik ve kişisel bakım ürünü seçme kriteri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuşken ($p<0.05$), kozmetik ve kişisel bakım sözcüklerinin çağrışım durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark

bulunmamıştır ($p>0.05$) (Tablo 12). Gümüş'ün çalışmasında (2013) cinsiyet ile kozmetik bütçesi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0.05$) ancak yapılan çalışmayla uyumlu olarak Gümüş ve arkadaşlarının (2015) çalışmasında ve Samsan ve arkadaşlarının (2017) çalışmasında cinsiyet ile kozmetik bütçesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Buna göre kız öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine harcadıkları aylık bütçenin erkek öğrencilere göre anlamlı olarak daha yüksek olduğunu söylenebilir ($p<0.05$). Gümüş ve arkadaşlarının (2015) çalışmasında bu çalışmadan farklı olarak cinsiyet ile kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini danışarak alma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Çalışmada ise cinsiyet ile kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini danışarak alma arasında istatistiksel anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır, kız öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünleri alırken erkek öğrencilere oranla anlamlı olarak daha fazla danışmanlık aldığı (daha önce kullanan kişi, eczane, dermatolog vs.) söylenebilir ($p<0.05$). Gümüş ve arkadaşlarının çalışması (2015) bu çalışmayla örtüşerek cinsiyet ile kozmetik ve kişisel bakım ürünü seçme kriteri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Buna göre kız öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünleri alırken erkek öğrencilere göre daha fazla oranla ürün seçme kriterine dikkat ettiği söylenebilir.

Araştırmada öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünü kullanım durumu ile kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini danışarak alma, vücutta iz veya lekeye sahip olma durumları karşılaştırılmış ve aralarında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$) (Tablo 13). Yani öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünü kullanması bu ürünleri danışarak aldığı anlamına gelmemektedir. Öğrencilerin vücudunda herhangi bir iz veya leke olması buna yönelik bakımı, oluşan iz veya lekenin tedavisini, eğer tedavi sağlanmasına rağmen hala belirgin bir iz ya da leke varsa bunun çeşitli ürünlerle kapatılması ihtimalini dolayısıyla daha fazla kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullanmaları durumunu düşündürmüştür çalışmada vücutta iz veya lekeye sahip olma durumuyla kozmetik ve kişisel bakım ürünlerinin kullanma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde üniversite öğrencilerinin kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine yönelik bilgi ve uygulamalarının belirlenmesine yönelik yapılan araştırmanın sonuçlarına ve bu sonuçlar doğrultusunda geliştirilen çözüm önerilerine yer verilmiştir.

6. 1. Sonuçlar

Bu araştırmada üniversite öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine yönelik bilgi ve uygulamaları incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlar bulunmuştur.

- Öğrencilerin büyük çoğunluğunun; 21-23 yaş grubunda olduğu, erkek öğrenci olduğu, bekar olduğu,
- Öğrencilerin çoğunluğu herhangi bir işte çalışmamakta olup, büyük çoğunluğunun sosyal güvencesi olduğu, öğrenim kredisi aldığı ve gelir gider durumlarının eşit oldukları,
- Öğrencilerin çoğunluğu ve erkek öğrencilerin normal cilt tipine, kız öğrencilerin ise büyük çoğunluğun karma cilt tipine sahip olduğu,
- Öğrencilerin büyük çoğunluğunun; herhangi bir kronik hastalığa, alerjiye sahip olmadığı, düzenli ilaç kullanmadığı, vücudunda herhangi bir iz, lekeye sahip olmadığı ve estetik operasyon geçirmediği,
- Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun kozmetik ve kişisel bakım ürün kullanmakta, günlük hayatta en çok kullandıkları ürünler parfüm ve deodorant olduğu,
- Araştırmada kozmetik ve kişisel bakım ürünleri hakkında bilgi etmek için öğrencilerin 3/4'ünün İnternet'i kullandığı ve bu ürünleri alırken daha önce ürünü kullanan kişilere (aile, arkadaş vb.) danıştığı, yarıya yakınının kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini eczaneden aldıkları,
- Öğrencilerin büyük çoğunluğu kozmetik ve kişisel bakım sözcüklerinin temizlik anlamını çağrıştırdığı,
- Araştırmaya katılan öğrencilerin yarısından fazlasının kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini kutusunda muhafaza ettiği, çoğunluğunun ürün seçerken bütçesine uygun ürünleri seçmeye dikkat ettiği,

- Araştırmaya katılan öğrencilerin 1/3'ünün kozmetik ve kişisel bakım ürün markasını altı ayda bir değiştirdiği, büyük çoğunluğunun kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullanırken; ürünü kullanma talimatına, kullanım süresine ve saklama koşullarına uygun kullanmaya dikkat ettiği,
- Katılımcıların yaklaşık 1/4'ünde kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine bağlı reaksiyon gelişmiştir. Bu ürünlere bağlı gelişen reaksiyonlar genellikle; kızarıklık ve kaşıntı şeklinde kendini göstermiştir. İstenmeyen yan etkiyle karşı karşıya kalındığında çoğunluğunun ürünü bıraktığı,
- Öğrencilerin büyük çoğunluğunun kişisel bakımını kendisinin gerçekleştirdiği, 1/3'ünün kuaföre ve 1/10'unun güzellik merkezine gittiği,
- Katılımcıların yarıya yakınının kaş aldırma amacıyla kuaför/güzellik merkezine, yarıdan fazlasının kuaföre ayda bir kez, 1/5'inin güzellik merkezine ayda bir kez gittiği,
- Araştırmaya katılan kız öğrencilerin yarıdan fazlasının ve erkek öğrencilerin yaklaşık yarısının kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine ilişkin bilgi almak istediği,
- Katılımcıların 2/5'inin kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine aylık 0-50 TL bütçe ayırdığı,
- Araştırmaya katılan öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünleri kullanma durumuyla; bireylerin gelir durumu, sosyal güvenceye sahip olma durumu ve cilt tipine göre kozmetik kullanma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu,
- Öğrencilerin cinsiyetleri ile kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini kullanma durumları, bu ürünlere ayırdıkları aylık bütçe, bu ürünleri alırken dikkat ettikleri ürün seçme kriterleri ve bu ürünleri danışarak alma durumları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu,
- Öğrencilerin kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini kullanma ile bu ürünleri danışarak alma , vücutlarında herhangi bir lekeye ve ize sahip olma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır.

6. 2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgu ve sonuçlar doğrultusunda:

- Üniversite öğrencileri ve toplumdaki bireylerin kozmetik ve kişisel bakım ürünlerinin güvenli kullanımına ilişkin toplumun ilk olarak sağlık personeli ile karşılaştığı 1. basamak sağlık kuruluşları başta olmak üzere diğer sağlık kuruluşlarında çalışan hemşire, sağlık profesyonelleri, kozmetik ve kişisel bakım ürünleri konusunda uzman olan kişiler tarafından yapılacak eğitimlerle farkındalık düzeylerinin artırılması,
- Üniversite öğrencilerinde güvenli kozmetik ve kişisel bakım ürünlerinin kullanımına ilişkin afiş, broşür gibi eğitim materyallerinin hazırlanması ve öğrencilerin yoğun olduğu kantin, yemekhane vb. yerlere asılması,
- Toplumda bireylerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde kozmetik ve kişisel bakım ürünlerinin seçimi, kullanımı, saklanması, depolanması ve imha edilmesine yönelik danışmanlık birimlerinin oluşturulması,
- Halk sağlığı hemşirelerinin toplum sağlığının korunması ve geliştirilmesi anlamında kozmetik firmalarının kozmetik ve kişisel bakım ürünlerinin bireye uygun olarak kullanımı, saklanması ve imhası konusunda topluma yönelik bilgilendirme faaliyetlerini yürütmeleri konusunda uyarıcı olmaları faaliyetler yürütmeleri,
- Kozmetik ve kişisel bakım ürünlerinin sosyal medya, kitle iletişim araçları üzerinden tanıtımı, satışı, denetim ve kontrol mekanizmaları konusunda yapılacak düzenlemelerin ivedi olarak ele alınarak revize edilmesi,
- Toplumun kozmetik ve kişisel bakımlarına yönelik görüş ve tutumlarını ortaya çıkaran ölçüm araçlarının geliştirilmesi,
- Kozmetik ve kişisel bakım ürünleri ve etkilerine yönelik toplumun farklı demografik gruplarında daha büyük örneklem grubu üzerinde ileri nicel ve nitel araştırmaların, randomize-kontrollü çalışmaların yapılması önerilebilir.

7. KAYNAKLAR

Akdur, R. (1998). Ekolojik Denge, Çevre Kirliliği ve İnsan Sağlığı. Antıp AŞ Tıp Kitapları ve Bilimsel Yayınlar, Ankara. 58-59.

Akkavak, T. (2018). Türkiye’de Sağlık Sisteminin Gelişimi: Sağlıkta Dönüşüm Programı (2003-2011). Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.

Akyol, A., Boyvat, A., Peksary, Y., Gürgey, E. (2005). Contact Sensitivity to Standart Series Allergens in 1038 Patients with Contact Dermatitis in Turkey. Contact Dermatitis, 52 (1), 330- 333.

Alan, S., Gökyıldız, Ş., Öztürk, M. (2009). Düünden Bugüne Ebelik Tarihi ve Ebelik Eğitimi. Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 25(1), 119-128.

Altunışık, R., Sakarya, N. (2011). Kişisel Bakım Olgusu ve Kişisel Bakım Ürünlerine Yönelik Tüketici Tutum ve Tercihlerini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 6(2), 389-413.

Amberg, N., Fogarassy, C. (2019). Communication , Green Consumer Behavior in the Cosmetics Market , Resources ,8, 137; doi:10.3390/resources8030137.

Amin, S., Engasser, PG., Maibach, H. (1998). Adverse Cosmetic Reactions, Textbook of Cosmetic Dermatology, 709-746, London.

Arıca, D., A., Selçuk, B., L., Aran, T., Ateş, E., Yaylı, S., Bahadır S. (2017). Gebelikte Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünü Kullanımı, Türk Dermatoloji Dergisi, 11, 22-7.

Atakan, N. (1998). Kozmetikler ve Sağlık, Hacettepe Tıp Dergisi, 29 (1), 4-9.

Balkış, P., Barış, G. (2013). Erkekler ve Kişisel Bakım: Türk Erkeklerinin Kozmetik Ürünleri Tüketme Eğilimleriyle İlişkili Değişkenler, Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi, 11, 91-116.

Bergfeld, W., Belsito, D., Marks, J. ve Andersen, A. (2005). Kozmetik İçeriklerin Güvenirliği, Journal of the American Academy of Dermatology, 2(1), 51-56

Binega, G., Tegegne, GT., Gelaw, BK., Defersha, AD. (2014). Assessment Of Cosmetic Use And Its Skin Reaction Among Post Graduate Students In University Of Gondar, Gondar, North East Ethiopia, International Journal of Current Research in Chemistry and Pharmaceutical Sciences, 1(7), 8-12.

Blanco-Da'vila F. (2010). Beauty and the Body: The Origins of Cosmetics. History of Cosmetics, Plastic and Reconstructive Surgery, 105(3), 1196-1204.

Bolsoy, N., Sevil, Ü. (2006). Sağlık-Hastalık ve Kültür Etkileşimi. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 9(3), 78-87.

Borlu, M. (2012). Kozmetiklerle Oluşan Kontakt Allerji Paternleri. Türkiye Klinikleri Cosmetic Dermatology Special Topics, 5(1), 87-93.

Canada Ministry of Health, Cosmetic Good Manufacturing Practices, <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/consumer-productsafety/cosmetics/regulatory-information/good-manufacturing-practices.html>. Erişim Tarihi 05.05.2019.

Council Directive of 27 July 1976 on the Approximation of the Laws of the Member States Relating to Cosmetics Products, 76/768/EEC, <https://eurlex.europa.eu/search.html?qid=1576409540361&text=76/768/EEC&scope=EURLEX&type=quick&lang=en>. Erişim Tarihi 01.05.2019.

Commission Decision of 8 May 1996 Establishing an Inventory and a Common Nomenclature of Ingredients Employed in Cosmetic Products, 96/335/EEC, <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?qid=1576409540361&uri=CELEX:31996D0335>. Erişim Tarihi 01.05.2019.

Cosmetics and Personal Care Products Industry in Turkey,(2005). IGEME, Export Promotion Center of Turkey.

Çağlar, B., A., Saral, S. (2014). Kozmetolojide Toksikite Sorunu, Türk Dermatoloji Dergisi, 4, 248-51.

Çanta, Y., Kapucu, E., Kahveci, H., Susam, Ö. (2013). İlaçların ve Kozmetik Ürünlerin Geliştirilme Süreçleri ve Doğa Üzerine Etkileri, Biyolojide Özel Konular, 3(1), 211-226

Çomoğlu, T. (2012). Kozmetikler. Marmara Eczacılık Dergisi, 16 (1), 1-8.

De Groot, A., C., White, I., R. (2001). Cosmetics and skin care products. In: Textbook of contact dermatitis. Ed. Rycroft RJG, Menne T, Frosch PJ, Lepoittevin JP. 3rd ed. Berlin, Springer-Verlag, 661-685.

Demir, N., Göktürk, T., Akçay, O. (2014). Bazı Kozmetik Ürünlerde Ağır Metal (Pb, Cd) Tayini. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Fen Dergisi, 9(2), 194–200.

Demir, U., V. (2013). Evlerde Kullanılan Kimyasal Maddelerin İnsan Sağlığını Tehdit Eden Boyutları, Erciyes Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, Kayseri.

Demirci, A. (2013). Kozmetik Ürün Etiketlerindeki Sembollerin Bilinirliği, E-Journal of New World Sciences Academy, 8(2), 315-325.

Demirci, A., Demirci, A., (2013), Kozmetik Ürün Etiketlerindeki Sembollerin Bilinirliği, E-Journal of New World Sciences Academy, 8(2), 315-325.

Dibaba, H., Yadesa, D., Legesse, B., Shewamene, Z., Gerima, BW. (2013). Cosmetics Utilization Pattern and Related Adverse Reactions Among Female University Students, International Journal of Pharmaceutical Sciences and Research, 4(3), 997-1004 .

Draelos Z. D. (1995). Approach to the Patient with Cosmetic Problems. Cosmetics İn Dermatology, 267-76, New York.

Draelos Z. D. (1997). Evaluation and Treating Sensitive Skin, Cosmetic Dermatology, 10(10), 13-15.

Draelos, Z. D. (1999). Research and Development İn Cosmetics and Skin Care Products, Cosmetics Dermatology, 7-15.

Dumansızoğlu, N. Dünya kozmetik pazarı. [https:// www.capital.gov.tr/ yazarlar /nil-dumansizoglu/ dunya-kozmetikPazar](https://www.capital.gov.tr/yazarlar/nil-dumansizoglu/dunya-kozmetikPazar) adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 4.12.2019).

European Union. Regulation (EC) no 1223/2009 of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on Cosmetic Products. Available at: https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/endocrine_disruptors/docs/cosmetic_1223_2009_regulation_en.pdf.

Esin, M. N. (2014). Örnekleme, Hemşirelikte Araştırma: Süreç, Uygulama ve Kritik, Nobel Tıp Kitapevi, ISBN:978-605-335-046-0.

Food and Drug Administration, <https://www.fda.gov/cosmetics/cosmetics-laws-regulations/cosmetics-us-law>. Erişim Tarihi 08.05.2019.

Food and Drug Administration, <https://www.fda.gov/cosmetics/cosmetics-laws-regulations/prohibited-restricted-ingredients-cosmetics>. Erişim Tarihi 11.05.2019.

Fowler, J. F., Rietschel, R. L. (2001). Allergy to Preservatives and Vehicles İn Cosmetics and Toiletries, Fisher's Contact Dermatitis. 5th ed. Philadelphia, Lippincott Williams&Wilkins, 211-259.

Fowler, J. F., Rietschel, R.L. (2001). Photocontact Dermatitis. In: Fisher's Contact Dermatitis. 5th ed. Philadelphia, Lippincott Williams& Wilkins, 397-411.

Gıda Maddelerinin ve Umumi Sağlığı İlgilendiren Eşya ve Levazımın Hususi Vasıflarını Gösteren Tüzükte Değişiklik Yapan Tüzük, 8 Ağustos 1979, Resmi Gazete (Sayı: 1872).

Gökdemir, G., Arı, S., Köşlü, A. (2008). Türk Toplumunda Deri Bakımı ile İlgili Bilgi Seviyesinin Değerlendirilmesi, Türk Dermatoloji Dergisi, 3(6), 42-60.

Gümüş, S., (2013). Günümüz Kozmetik Ürün Televizyon Reklamlarının Tüketici Satın Alma Davranışları Üzerindeki Etkilerinin İstanbul Bağlamında İncelenmesi, Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi, 8(3), 16-36.

Gümüş, S., Gümüş, H., G., Bilim, T., Gümüş, S., Gümüş, T., B. (2015). Kadın ve Erkeklerin Kozmetik Ürünleri Tüketim Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma, Uluslararası Hakemli Pazarlama ve Pazar Araştırmaları Dergisi (UHPAD), 2(4), 1-27.

Hamzaoğlu, O. (2010). 'Sağlık Nedir? Nasıl Tanımlanmalıdır?'. Toplum ve Hekim Dergisi, 25(6), 403-410.

Hayran, O. (2012). Sağlık ve Hastalık. Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi, 23(1): 82-85.

Joshi, LS., Pawar, HA. (2015). Herbal Cosmetics and Cosmeceuticals, Natural Products Chemistry & Research , 3:2 DOI: 10.4172/2329-6836.1000170.

Karaduman, A. (2003). Kozmetikler ve Kadın, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları 175-189.

Kaymak, Y., Çelik, B., Şimşek I., Aynı Fakültenin Farklı Bölümlerinde Okuyan Kız Öğrencilerde Kozmetik Ürün Kullanımı, Türk Dermatoloji Dergisi 1, 38-42

Kaymak, Y., Şimşek, I., İlter, N., (2007), Gazetelerde Dermatoloji ve Kozmetoloji ile İlgili Yazıların İncelenmesi, Türkiye Klinikleri Dermatoloji Dergisi, 17, 9-14

Kaymak, Y., Tırnaksız, F. (2017). Kozmetik Ürünlere Bağlı İstenmeyen Etkiler, Gazi Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, Farmasötik Teknoloji Anabilim Dalı, Ankara.

Kışlalıoğlu, S. (2004). “Kozmetoloji Bilimi”, Kozmetik Bilimi, Ankara, Nobel Tıp Kitabevleri, 380-383.

Kligman, A., Mills, O. (2001). Acne Cosmetics, Archives of Dermatological Research, 106(1), 843-850.

Kligman, D. (2000). Cosmeceuticals, Dermatologic Clinics, 18(4), 609-615.

Koluman, A., Selçuk, S. S. (2016), Eczanelerde Fitokozmetikler, Marmara Pharmaceutical Journal, 20, 7-20, DOI: 10.12991/mpj.201620774965.

Korkmaz D., T. (2009). Marka Sadakati Öncülleri: Çalışan Kadınların Kozmetik Ürün Tüketimi Üzerine Bir Çalışma, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(3), 407-421.

Kozmetik Yönetmeliği, 23 Mayıs 2005, Resmi Gazete (Sayı: 25823).

Kozmetik Yönetmeliği, 8 Eylül 1979, Resmi Gazete (Sayı: 16778).

Kozmetik Yönetmeliği, 8 Nisan 1994, Resmi Gazete (Sayı: 21889).

Kozmetik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkındaki Yönetmelik, 28 Ekim, Resmi Gazete (Sayı: 23244).

Kozmetiklerde Analizler için Tebliğler, 1 Temmuz 2005, Resmi Gazete (Sayı: 25862) .

Köse, Ö., Sabuncuoğlu, S., Erkekoğlu, P., Gümüsel, B., K. (2018). Kozmetovijilans: Avrupa ve Türkiye'deki Güncel Durumu, Uygulamaları ve Kozmetovijilans Anketleri, Journal of Pharmaceutical Sciences, 43(1), 79-90.

Lemini C., Jaimez R., Avila M., E. (2003). In Vivo And İn Vitro Estrogen Bioactivities Of Alkyl Parabens, Toxicology and Industrial Health: SAGE Journals, 19, 69-79.

Lewis, C. (2004). Kozmetik Ürün ve İlaç Arasındaki İnce Çizgi. Online Kozmetoloji Dergisi, 3(1), 1-5.

Meharic, BG., Ambaye, AS., Thaimanot, YM., Atnafie, SA. (2014). A Cross Sectional Study On Assessment Of Cosmetics Utilization And Self Reported Adverse Reactions Among Wollo University Dessie Campus Female Students, Dessie, North East Ethiopia, European Journal Of Pharmaceutical and Medical Research, 4(3), 997-1004

Mehmedova, F. (2019). <http://www.turkishtimedergi.com/saglik/kozmetik-pazari-10-milyar-tlye-yaklasti/> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 5.12.2019).

Neste, DJ., Piraccini, BM., Tosti, A. (2001). Telogen Effluvium After Allergic Contact Dermatitis of the Scalp, Archives of Dermatological Research, 137(2), 187-190.

Oğuz, G. (2010). Güzellik Kadınlar İçin Nasıl Vaade Dönüştür: Kadın Dergilerindeki Kozmetik Reklamları Üzerine Bir İnceleme, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 6(3), 184-195.

Organic and Natural Cosmetics, https://finnpartnership.fi/wp-content/uploads/2018/11/Organic-and-natural-cosmetics-in-Finland_FINAL.pdf (Erişim Tarihi: 4.12.2019).

Özen, S. (1994). Sağlık ve Sosyo-kültürel Yapı Değişkenleri. Ege Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, 5 (1), 133-135.

Özge, İ. (2017). Tüketim Kültürü ve Medyada Güzellik Söylemi: Bir Alımlama Çalışması, Global Media Journal TR Edition, 8(15).

Öztaş, P., Önder, M. (2004). Kozmetik Ürünlerin Güvenilirliği, Kozmetik Bilimi. Ed.(Yazan Y). İstanbul, Nobel Tıp Kitabevleri, 307-309.

Papatya, N. (2005). Tüketici Davranışları İle İlgili Motivasyon Modelleri: Bir Perakende İşletmesinde Temizlik ve Kişisel Bakım Ürünlerine Bağlı Bir Araştırma, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 10(1), 221-240.

Park, C., Park, J., Y. (2018). Study on the Cosmetics Purchasing Status of Elementary, Middle and High School Students, International Journal of Applied Engineering Research, 13(6), 3605-3609.

Pons-Guiraud. (2004). Intolerance to Cosmetics. Allergies and Cosmetics, Paris, Expansion Scientifique Française, 37-80.

Samson, J. F., Philip, M., Arjun, C., Varadan, S. (2017). Trends in Awareness and use of Cosmetics among Medical Students –A Study from a Medical College in South Kerala, India, International Journal of Contemporary Medical Research, 4(6), 1415-1417.

Schreurs R. H., Sonneveld E., Jansen J. H. (2005). Interaction Of Polycyclic Musks And UV Filters With The Estrogen Receptor (ER), Androgen Receptor (AR), and Progesterone Receptor (PR) in Reporter Gene Bioassays, Toxicological Sciences, 83, 264-72.

Somunoğlu, S. (2012). Sağlık- Sağlık Hizmetleri ve Türk Sağlık Sistemi. T.C Anadolu niversitesi Yayını No:2631, 6-8.

Sukunder, K., Jasprett, S., Munish, G. (2012). AAS Estimation of Heavy Metals and Trace Elements in Indian Herbal Cosmetic Preparations, Research Journal Of Chemical Sciences, 2(3), 46-51.

Sungur, S., Şahne, B., Yeğenoğlu, S. (2018). Kozmetik rnlerin Tarihçesi, rn Tanıtımlarının Tüketicisi Davranışı ve Yasal Durum Açıısından Değerlendirilmesi, Lokman Hekim Dergisi, 8 (3), 191-197 (DOI: 10.31020/mutftd.432259).

Şen, B.,B., Rifaioğlu, E., N., Nur, E., Ekiz, ., Şen, T., Doğramacı, A., S. (2015). Kontakt Dermatitli Olgularda Yama Testi Sonuçlarının Değerlendirilmesi, Bozok Tıp Dergisi, 5(2), 35-40.

Şenol, A., (2002). Dünden Bugüne Kozmetik, Türkiye Klinikleri Kozmetoloji Dergisi, 3, 195-199.

T.C. Kozmetik Kanunu (No: 3977), 23 Şubat 1994, Resmi Gazete (Sayı: 21861).

T.C. Kozmetik Kanunu (No: 5324), 30 Mart 2005, Resmi Gazete (Sayı: 25771).

T.C.EkonomiBakanlığı,<https://ticaret.gov.tr/data/5b87000813b8761450e18d7b/Kozmetik.pdf> (Erişim Tarihi: 5.12.2019).

Tarımcı, N. (1999). Kozmetik Yapımların OluŐturdukları Alerjik Reaksiyonlar, TEB.

TDK,http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a640356981df7.67263582 (Erişim Tarihi 25.10.2019).

Tejal, P., Nishan, J., Amisha, J., Umesh, G . (2013). Cosmetics and health: Usage, Perceptions and Awareness, Bangladesh Journal of Medical Science, 12(4) , 392-397, DOI: 10.3329/bjms.v12i4.13330.

TİTCK, Nihai Kullanıcı ve Sağlık Mesleği Mensubu Tarafından Üreticiye Yapılacak Kozmetik Ürün İstenmeyen Etki/Ciddi İstenmeyen Etki Bildirimlerine İlişkin Kılavuz, http://www.titck.gov.tr/PortalAdmin/Uploads/UnitPages/Nihai_Kull_ve_SMM_Ureticiye_IE_CIE_Bildirimlerine_Iliskin_Kilavuz.pdf Erişim Tarihi:01.12.2019.

Türk Dil Kurumu, Kişisel Bakım Kavramı, www.tdk.gov.tr. Erişim Tarihi 25.10.2019.

Türk Dil Kurumu, Sağlık Kavramı, www.tdk.gov.tr. Erişim Tarihi 01.11.2019.

Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu, Kozmetik İyi Üretim Uygulamaları (GMP), <https://www.titck.gov.tr/mevzuat/kozmetik-iyi-uretim-uygulamalari-gmp-kilavuzu-27122018172921>. Erişim Tarihi 09.05.2019.

Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu, Kozmetik Yönetmeliği, <https://www.titck.gov.tr/mevzuat/kozmetik-yonetmeliği-27122018172732> Erişim Tarihi 09.05.2019.

Türkoğlu, M., Pekmezci, E., (2006), İnsan Derisine Genel Bakış. Kozmetolojiye Giriş 2'inci Baskı, İstanbul, 3-24.

Tüzün, B., Wolf, R. (2001). Contact Dermatitis to Cosmetics, Clinics in Dermatology, 19(1), 502-515.

Uçar, Ö. (2004). Kozmetik ve İlaç Arasındaki İnce Çizgi. Kozmetoloji Dergisi, 3(1), 1-5.

Ulutürk, S. (2015). Sağlık Ekonomisi, Sağlık Statüsü, Sağlığın Ölçülmesinde Kullanılan Ölçütler ve Önemi: Türkiye Örneği. Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 52 (603), 47-63.

Utaş, S. (2003). Kozmetiklere Bağlı İstenmeyen Reaksiyonlar, TÜRKDERM, 37(1), 161-169.

Uzel, İ. (2011). Anadolu Uygarlıklarında Kozmetoloji. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Dergisi, 1(1), 47-54.

Uzuner, Y., (2010), Kozmetik Bilimi, Yasemin yazan (Ed.), Kozmetik Ürünlerle İlgili Yasa ve Yönetmelikler, İstanbul, 379-409.

Vermeer, B.J., (2000). Cosmeceuticals: Drugs vs. Cosmetics. Marcel Dekker, New York – Basel, 9-13.

Vermer, B.J., Gilchrest, B.A. (1996). Cosmeceuticals. Archives of Dermatological Research, 132(1), 337-340.

Villi, B., Kayabaşı, A. (2013). Kozmetik Ürünlerde Kadınların Dürtüsel Satın Alma Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin Analizi, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9(1), 143-165

World Health Organization. <https://www.who.int/about/mission/en/>. Erişim Tarihi 01.12.2018.

Yıldırım, Y. (2016). Tüketicinin Satın Alma Karar Sürecinde Bilgi Kaynakları ve Güvenirlikleri: Referans Grubu Olarak Yakın Çevrenin Etkisinin İncelenmesi, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 7(1), 214-231.

8. EKLER

EK 1. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KOZMETİK VE KİŞİSEL BAKIM ÜRÜNLERİNE İLİŞKİN BİLGİ VE UYGULAMALARINA YÖNELİK ANKET FORMU

BÖLÜM-1: TANIMLAYICI BİLGİLER

- 1.Cinsiyetiniz ( ) Kadın ( ) Erkek
- 2.Yaşınız _____
- 3.Medeni Durumunuz ( ) Evli ( ) Bekar ( ) Diğer
- 4.Fakülte/Bölüm _____
- 5.Herhangi Bir İşte Çalışıyor Musunuz? Evet (Açıklayınız _____) Hayır( )
- 6.Sosyal Güvencenizin Olma Durumu: Evet (Açıklayınız _____) Hayır( )
- 7.Öğrenim Kredisi/ Burs Alma Durumunuz? Evet (Açıklayınız _____) Hayır( )
- 8.Gelir Durumunuzu Nasıl Değerlendirirsiniz?
( )Gelirim Giderimden Az
( )Gelirim Giderime Eşit
( )Gelirim Giderimden Fazla
- 9.Yaşadığınız Yer? Ailemle beraber aynı evde ( ) Tek başıma evde ( ) Yurtta ( )
Ev arkadaşım ile aynı evde ( ) Akrabamla Aynı Evde ( ) Diğer ( )
Açıklayınız _____)
- 10.Cilt Tipiniz? Normal ( ) Yağlı ( ) Kuru ( ) Hassas ( ) Karma ( )
- 11.Herhangi Bir Kronik Hastalığınız Var Mı? Evet (Açıklayınız _____) Hayır( )
- 12.Düzenli İlaç Kullanma Durumunuz? Evet (Açıklayınız _____) Hayır( )
- 13.Herhangi Bir Alerjiniz Var Mı? Evet (Açıklayınız _____) Hayır( )
- 14.Vücudunuzda Herhangi Bir Lekeye Sahip Misiniz? Evet (Açıklayınız _____)Hayır( )
- 15.Vücudunuzda Herhangi Bir İze Sahip Misiniz?(Yanık,yara izi vb.)
Evet (Açıklayınız _____) Hayır( )
- 16.Herhangi Bir Estetik Operasyon Geçirdiniz Mi? Evet (Açıklayınız _____) Hayır( )

BÖLÜM-2 KOZMETİK VE KİŞİSEL BAKIM ÜRÜNLERİNE İLİŞKİN BİLGİ VE UYGULAMALAR

1. Kişisel Bakım ve Kozmetik Ürünleri Kullanıyor musunuz?

Evet ( ) Hayır( )

2. Aşağıdaki Ürünleri Günlük Hayatınızda Kullanma Durumunuz?

Kozmetik-Kişisel Bakım Ürünleri	Evet	Hayır
Nemlendirici		
Temizleyici		
Tonik ve Arındırıcı Ürünler		
Güneş Koruyucular		
Saç Bakım Ürünleri		
Tırnak Bakım Ürünleri		
Özel Bakım Ürünleri		
Makyaj/Güzellik Ürünleri		
Parfüm/Deodorant		
Roll-on		
Diğer (Açıklayınız _____)		

3. Kozmetik ve Kişisel Bakım Sözcükleri Size Ne çağrıştırıyor?

	Evet	Hayır
Temizlik		
Karizmatik Bir Görünüm		
Güzellik-Güzel Görünüm		
Özel Ürünlerle Bakım		
Hiçbir fikrim yok		
Diğer (Açıklayınız _____)		

5.Günlük Hayatınızda Kişisel Bakım Ve Kozmetik Ürünü Seçerken Hangisi/Hangilerine Dikkat Edersiniz?

Kozmetik Ürünler	Evet	Hayır
Otoritelerden onay almış ürün olmasına Dikkat Ederim		
Kullanıcı Yorumlarına Dikkat Ederim		
Satıcı Tavsiyesine Dikkat Ederim		
Arkadaş Tavsiyesine Dikkat Ederim		
Cilt tipine uygun ürünler kullanmaya Dikkat Ederim		
Doğal ürünler kullanmaya Dikkat Ederim		
Bütçeme uygun ürünler kullanmaya Dikkat Ederim		
Popülaritesi olan markaların ürünlerini kullanmaya Dikkat Ederim		
Herhangi bir kritere dikkat etmiyorum		
Diğer (Açıklayınız _____)		

6.Kişisel Bakım ve Kozmetik Ürünler Hakkındaki Bilgiyi Nereden/Nerelerden Alıyorsunuz?

	Evet	Hayır
İnternet		
Dermatolog		
Kuaför/Güzellik Uzmanı		
Eczacı		
Gazete/Dergi		
Televizyon/Reklam		
Bilgi Almıyorum		
Diğer (Açıklayınız _____)		

7. Kişisel Bakım ve Kozmetik Ürünleri Kime/Kimlere Danışarak Alıyorsunuz?

	Evet	Hayır
Daha Önce Ürünü Kullanan Kişiler(Aile, arkadaş gibi)		
Kuaför		
Güzellik Uzmanı		
Eczacı		
Dermatolog		
Aile Hekimi		
Kimseye danışmam, kendim belirlerim		
Diğer (Açıklayınız _____)		

8. Kişisel Bakım Ve Kozmetik Ürünlerinizi Nereden Alıyorsunuz?

- ( )Eczane
( )Market
( )Parfümeri
( )Kuaför/Güzellik Salonu
( )Direkt Satış Noktalarından
( )Diğer (Açıklayınız _____)

9. Kişisel Bakım Ve Kozmetik Ürünleri Kullanma Talimatına Uygun Kullanır Mısınız?

Evet ( ) Hayır( )

10. Kişisel Bakım Ve Kozmetik Ürünlerinin Kullanma Süresine Dikkat Ediyor Musunuz?

Evet ( ) Hayır( )

11. Kişisel Bakım Ve Kozmetik Ürünlerinin Saklama Koşullarına Dikkat Ediyor Musunuz?

Evet ( ) Hayır( )

12. Kişisel Bakım Ve Kozmetik Ürünlerini Nerede Muhafaza Ediyorsunuz?

- Kutusunda
 Çekmece
 Makyaj Çantasında
 Başka Bir Kutuda
 Buzdolabında

13. Kişisel Bakım Ve Kozmetik Ürün Markanızı Değişirme Sıklığınız Nedir?

- Değiştirmem
 6 Ayda Bir Değiştiririm
 Yılda Bir Değiştiririm
 Diğer (Açıklayınız _____)

14. Daha Önce Cildinizde Kişisel Bakım Ve Kozmetik Ürünleri Ürünlere Bağlı Herhangi Bir Reaksiyon Gelişti Mi?

Evet ( ) Hayır( )

15. Cevabınız Evetse Ne Tür Reaksiyonlar Gelişti?

- Kaşıntı
 Kızarıklık
 Ödem
 Döküntü
 Lekelenme
 Renk Değişikliği
 Diğer (Açıklayınız _____)

16. Hangi Ürün Yan Etkiye/İstenmeyen Etkiye Sebep Oldu? Belirtiniz.

_____

17. Yan Etki Görüldüğünde Ne Yaptınız?

- Ürün Bırakma
 Doktora Gidip İlaç Kullanma
 Kendiliğinden Geçmesini Bekleme
 Ürünü Değiştirme
 Diğer (Açıklayınız _____)

18.Kişisel Bakımınızı Ne Şekilde Gerçekleştirirsiniz?

- Kendim Yaparım
 Güzellik Merkezine Giderim
 Kuaföre Giderim
 Diğer (Açıklayınız_____)

19.Oturduğunuz Yerin Kuaför/Güzellik Merkezine Yakınlığı

- Çok Yakın
 Yakın
 Uzak
 Çok Uzak

20.Hangi Sıklıkta Kuaföre Gidersiniz?

- Ayda Bir
 3 Ayda Bir
 6 Ayda Bir
 Yılda Bir
 Diğer (Açıklayınız_____)

21.Hangi Sıklıkta Güzellik Merkezine Gidersiniz?

- Ayda Bir
 3 Ayda Bir
 6 Ayda Bir
 Yılda Bir
 Diğer (Açıklayınız_____)

22.Güzellik Merkezine Gitme Nedenleri

	Evet	Hayır
Kaş Aldırma		
Ağda		
Manikür		
Pedikür		
Lazer Epilasyon		
Kimyasal Peeling		
İğneli Epilasyon		
Diğer (Açıklayınız _____)		

23.Kişisel Bakımınız ve Kozmetik Ürünler İçin Ayda Ne Kadar Bütçe Ayırıyorsunuz?
_____

24.Kişisel Bakım Ürünleri Ve Kozmetik Ürünler Hakkında Bilgi Almak İster Misiniz?

Evet ( )

Hayır( )

**EK 2. MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ 2018-2019 EĞİTİM-
ÖĞRETİM YILI ÖĞRENCİ SAYILARI**

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ 2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılı Öğrenci Sayıları						
Fakülteler ve Yüksekokullar	Kız		Erkek		Toplam	
	Sayı	Örneklem	Sayı	Örneklem	Sayı	Örneklem
Eğitim Fakültesi	1886	66	1175	47	3061	113
Edebiyat Fakültesi	1328	47	1084	44	2412	91
Fen Fakültesi	632	22	631	25	1263	47
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	1474	52	1918	77	3392	129
Mühendislik Fakültesi	283	10	1063	43	1346	53
Su Ürünleri Fakültesi	20	1	54	2	64	3
Teknoloji Fakültesi	160	6	530	21	690	27
Tıp Fakültesi	311	11	426	17	737	28
Turizm Fakültesi	324	12	498	20	822	32
Spor Bilimleri Fakültesi	242	8	551	22	793	30
Sağlık Bilimleri Fakültesi	1358	48	714	29	2072	77
Muğla Meslek Yüksek Okulu	1106	39	1831	74	2937	113
Toplam	9124	322	10475	421	19599	743
Tabaka Ağırlığı: Örneklem grubundaki öğrenci sayısı/ Evrendeki öğrenci sayısı						
Tabaka Kriteri: Cinsiyet baz alınmıştır.						

EK 3. ETİK KURUL İZİNİ

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARI

Protokol No : 180129	Karar No : 112
Araştırma Yürütücüsü	Yüksek Lisans Öğrencisi GÜLFER FİDAN
Kurumu / Birimi	MSKÜ / HEMŞİRELİK
Araştırmanın Başlığı	Üniversite Öğrencilerinin Kozmetik Ve Kişisel Bakım Ürünlerine İlişkin Bilgi Ve Uygulamaları
Başvuru Formunun Etik Kurula Geldiği Tarih	03.06.2018
Başvuru Formunun Etik Kurulda İncelendiği Tarih	İlk İnceleme Tarihi : 04.06.2018 1. Düzeltme Tarihi : 22.06.2018
Karar Tarihi	17.07.2018

KARAR : **UYGUNDUR**

AÇIKLAMA : Araştırmanın uygulanabilirliği konusunda bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakınca yoktur.

Prof. Dr. Banu BAYAR
Başkan

Prof. Dr. Ali AKAR
Üye

Görevli-İzml:
Prof. Dr. Özcan SAYGIN
Üye

Prof. Dr. Ulmut AVCI
Üye

Prof. Dr. Harun UÇUNCU
Üye

Prof. Dr. Nevide DELLAL
Üye

Prof. Dr. Nurgan CENGİZ
Üye

EK 4. KURUM İZİNİ

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı: 28677689-302.08.00.00-5281/20380

31/12/2018

Konu: İzin İşleri

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi: Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğünün 21.12.2018 tarihli ve 47921137-302.08.00.00-622/179 sayılı yazısı

Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı tezli yüksek lisans programı öğrencisi Gülfer FİDAN'ın, "Üniversite Öğrencilerinin Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerine İlişkin Bilgi ve Uygulamaları" adlı yüksek lisans tez çalışması kapsamında, 01.12.2018-31.03.2019 tarihleri arasında Fakülteniz/Yüksekokulumuz öğrencileri ile çalışma yapma talebi Rektörlüğümüzce uygun görülmüş olup, çalışmanın yazımızın intikal tarihinden itibaren başlatılması hususunda bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

 e-İmza

Prof.Dr. Adnan ÇEVİK
Rektör Yrd.

Ek :
1 İlgili yazı
2 Dilekçe ve ekler

Dağıtım

Gereği:
Eğitim Fakültesi Dekanlığına
İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanlığına
Fen Fakültesi Dekanlığına
Edebiyat Fakültesi Dekanlığına
Tıp Fakültesi Dekanlığına
Su Ürünleri Fakültesi Dekanlığına
Mühendislik Fakültesi Dekanlığına
Spor Bilimleri Fakültesi Dekanlığına
Bodrum Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanlığına
Teknoloji Fakültesi Dekanlığına
Yabancı Diller Yüksekokulu Müdürlüğüne
Muğla Meslek Yüksekokulu Müdürlüğüne
Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığına

Bilgi:
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre elektronik imza ile imzalanmıştır. Doğrulama Kodu: 1046251-81 5862 <http://bki.mu.edu.tr>

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı 48000 Kötekli MUĞLA
Tel: 0(252)2111251 Faks: 0(252)2111264 E-posta: ogr-is@mu.edu.tr <http://www.oibb.mu.edu.tr/>

EK 5. ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Gülfer Fidan

Doğum Yeri : MUĞLA

Doğum Yılı : 1995

Medeni Hali : Bekar

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise : Muğla Anadolu Lisesi (2009-2013)

Lisans : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü
(2013-2017)

Yabancı Dil : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2. Uluslararası Kırsal Turizm Kongresi 10/13 Mayıs 2018 Bodrum

-Pestisit ve Çevre Sağlığı (Poster)

-Göç ve Sağlığa Yansıması(Bildiri)

-Genetiği Değiştirilmiş Organizmaların Toplum Sağlığına Etkisi(Bildiri)

3. Uluslararası Kırsal Turizm Kongresi 13/16 Haziran 2019 Bodrum

-Doğal Kozmetikler(Tam Metin)

-Doğal Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünleri (Poster)

-Üniversite Öğrencilerinin Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünlerine Yönelik Bilgi ve Uygulamaları (Bildiri)

6. SAYKAD Uluslararası Sağlıkta Yaşam Kalitesi Kongresi

-Social Participation and Quality of Life in Elderly (Yaşlılarda Sosyal Katılım ve Yaşam Kalitesi) (Bildiri)